

UKULI

julkaisija:

Turun Lintutieteellinen
Yhdistys r.y.
PL 67, 20101 Turku 10

toimitus:

Juhani Toukola (päätoimittaja)
Kurjenkaivonkenttä 5 A 16,
20500 Turku 50, p. 16 630

Antti Karlin
Yo-kylä 6 B 2
20510 Turku 51, p. 375 802

Ukuli ilmestyy neljänä numerona
vuodessa. Lehti sisältyy yhdis-

tyksen jäsenmaksuun. Ulkopuoli-
sille tilausmaksu vuodelle -80
on 20mk, joka maksetaan posti-
siirtotilille TU 5138 66-3.

Irtonumero 5mk. Vanhoja nume-
roita saatavilla rajoitetusti
- tiedustelut Tapani Missoselta
(ks. osoitemuistio).

Ilmoitushinnat:

1/1s. 200mk, 1/2 120mk,
1/4 75mk, 1/6 50mk.

Painopaikka:

Turun Yliopiston Offsetpaino
Turku

SISÄLTÖ:

	sivu
Saattosanat	1
Juhani Karhumäki: Ruskosuohau- kan esiintyminen Varsinais- Suomessa 1970-luvulla	2
Vesa Multala: Retki	7
Veijo Peltola: Lintutalvi 79/80	10
Juhana Piha: Haarahaukan esiin- tyminen Varsinais-Suomessa ...	17
Matti Valta: Lintuvalokuvaus tänään - pois näppäilystä! ...	21
Antti Karlin: Pohjantikan esiintymisestä Varsinais-Suo- messa	25
Avustaja: Balladi pintojen vaiheilta - IV näytös	30
Olli Arjamaa & Rauli Lumio: Petolintujen syysmuutontarkkai- lua Kaukasuksella 20.-28.9. 1980	36
Tiedonantoja	39
Kansi: Himantopus, piirt. Asko Kaikusalo	
Kuvat: Anneli Lehtinen (16, 19, 35, 42) Jouni Leinonen (9, 14) Juhani Toukola (6)	

UKULI

4/1980 11 vsk

SAATTOSANAT

Vinhasti viuhahtavat viikot vajentavat loppuvuotta sellaista vauhtia, että on aika laskea nelosukuli lentoon. Jep, pitelet vuoden viimeistä numeroa. Vuosikerta 1980 on saatu päätökseen. Voimme sen vuoksi hiukan kääntää päätä ja luikauttaa silmäyksen menneeseen ukulivuoteen.

Ohjeellisena tavoitteena pidetty 200 sivun kiintiö on saavutettu, ja numeroiden ilmestymisaikataulu on pitänyt. Määrällisesti on siis onnistuttu. Laadullisia päämääriä onkin vaikeampi asettaa ja niiden toteutukseen saattaa olla työlästä. Kovin suuria vaatimuksia ei voi asettaakaan kun kyseessä on pienen yhdistyksen amatööripohjalta punnertama julkaisu. Kiitokset joka tapauksessa teille parillekymmenelle tämän vuosikerran kirjoittajalle - työnne oli arvokasta, jälki hyvää. Sanoisin, että olosuhteet (ne kuuluisat "resurssit" yms.) huomioon ottaen Ukuli on pärjännyt suht. mukavasti. Lehti on vakiinnuttanut asemansa säännöllisin väliajoin ilmestyvänä lounaisurkkauksen paikallisjulkaisuna, jota luetaan muuallakin.

Sisällön eräänä tavoitteena on ollut monipuolisuus. Sen saavuttaminen ei ole helppoa, sillä jäsenistöä ei valitettavasti tunnu kirjoittaminen innostavan. Esimerkiksi ensimmäistäkään mielipidekirjoitusta ei ole toimitukselle tarjottu - puhumattakaan, että lehdessä viriäisi keskustelua harrastuksen tiimoilta. Ja sellaiselle Ukuli olisi kelvollinen arena: liika virallisuus ei paina, sanaa voi sinkauttaa vapaammin kuin jossakin arvokkaammassa julkaisussa. Muitakaan juttuja ei tosin liian helpolla lohkeile, vaan toimituksen on yritettävä niitä haistella, ja hajun saatuaan ahdistellaan uhrina mm. uuvutustaktiikkaa hyväksikäyttäen. Laskeskelin, että noin puolet vuosikerran sisällöstä on havaintotoimikunnan tuottamaa tai perustuu arkistoon tai kyselyihin. Se lieneekin sopiva osuus. Erityinen kiitos näille vanhoille puurtajille. Toinen puoli on sitten sekalaista tavaraa, sieltä täältä irti saatua, toimitukselle arvokamaa. Jospa Sinäkin alkavan talven pitkinä iltoina roiskuttelisit paperille sen mielessäsi orastaneen jutunpoikasen. Toimitus olisi takuulla iloinen. Jos olet kiinnostunut toimitustyöstä tai Sinulla on vihjeitä, neuvoja tai moitteita mielessäsi, ota yhteyttä.

Ensi vuonna Ukuli ilmestyy neljänä numerona, kuten nytkin. Juttujen määrä tulee edelleen olemaan suuri. Tason kanssa pyritään parhaaseen, painoasun parantamista vähintään harkitaan. Tilajille todettakoon, että tilaushintana pysynee yllättävän edullisena, joten emme täällä Turussa ihmettele, että joukkonne kasvaa. Tällä hetkellä on LYLLin puitteissa hankkeilla ns. lintulehtipaketti, jonka ideana on markkinoida noin kymmentä paikallislehteä yhtenä edullisena pakettina, mutta mitään konkreettista ratkaisua ei tätä kirjoittaessani ole päätetty, joten seurataan tilannetta.

Juhani Toukola

RUSKOSUOHAUKAN ESIINTYMINEN

VARSINAIS-SUOMESSA 1970-LUVULLA

JUHANI KARHUMÄKI

Kirjoituksen tarkoituksena on luoda kuva ruskosuohaukan pesimäkannan suuruudesta Varsinais-Suomessa 1970-luvulla. Riittävän yksityiskoh- taisten vanhojen tietojen puuttuessa ei ole mahdollista arvioida kan- nan kehitystä pidemmällä aikavälillä. 70-luvun kehityksessä on kui- tekin havaittavissa huolestuttavia piirteitä. Varsin monet elinpiirit ovat tuona aikana autioituneet ja merkkejä yhä useampien hiljenemises- tä on nähtävissä.

Materiaalin keräys

Tämän kirjoituksen tärkeimmän lähdemateriaalin muodostaa Jouko Hög- manderin ja Pauli Sandellin etupäässä 70-luvun alkupuolella tekemät selvitykset (Högmander, 1974). Vuosien 1976 ja 1977 lintuvesien in- ventoinnit (Rautanen ja Suoranta) toivat myös huomattavasti arvokas- ta tietoa. Näiden lisäksi käytössäni on ollut TLY:n arkiston havain- not sekä yhdistyksen jäseniltä saadut ruskosuohaukkakyselyn vastauk- set. Läsnäolijat kiitokset kaikille havaintojaan käyttööni antaneille, erikoisesti Jouko Högmanderille ja Pauli Sandellille.

Yleiskuva esiintymisestä

Seuraavaan taulukkoon on koottu ruskosuohaukan tiedossa olevat elin- piirit kunnittain. Taulukossa esitetään myös vanhat, jo ennen 70-lu- vun alkua autioituneet elinpiirit. Näistä tiedot eivät luonnollises- tikaan ole kovin tyhjentyvät. 70-luvun elinpiirit on jaettu kahteen luokkaan. Varmat pesimäpaikat, so. sellaiset, joilta on joko pesälöy- tö tai vähintään ruokaa kantavat emolinnut, on eroteltu mahdollisis- ta pesimäpaikoista, joiksi on laskettu lintujen kesäaikaiset tapaa- miset sopivissa biotoopeissa. Taulukon neljäs sarake kertoo, paljon- ko ruskosuohaukkoja on kunnan eri elinpiireillä yhteensä pesinyt. Jos esimerkiksi kunnassa on kaksi elinpiiriä, joista toisella pesi jonakin vuonna yksi pari ja toisella jonakin (mahdollisesti eri) vuonna kaksi paria, on taulukon kolmannen sarakkeen lukema kaksi ja neljännen lukema kolme.

Taulukon mukaisesti ruskosuohaukan pesintä on varmistettu 15 Varsi- nais-Suomen kunnassa 70-luvulla. Luku vastaa noin neljännestä alu- een kuntien kokonaismäärästä. Lisäksi laji on mahdollisesti pesinyt neljässä muussa maakunnan kunnassa.

TAULUKKO 1. Ruskosuohaukan pesimäpaikat kunnittain. Selitykset lä- hemmin tekstissä.

- 3 -

	Ennen vuotta -70 autioituneet 60- luvun elinpiirit	Mahdolliset pe- simäalueet 70- luvulla	Varmat pe- simäalueet 70-luvulla	Maksimi- määrä pe- siviä pa- reja 70- luvulla
Askainen			1	1
Houtskari	1			
Halikko			1	2
Kaarina	2			
Kemiö		1		
Kalanti		1		
Korpoo	1			
Kustavi		1	1	1
Kiikala		1		
Laitila		7	1	5
Lemu	1		1	1
Lokalahti		1	1	1
Mietoinen			2	2
Nauvo	1			
Paimio			1	1
Parainen			4	6
Perniö			2	3
Rymättylä			3	3
Salo	1			
Sauvo			1	2
Särkisalo		1		
Taivassalo	2		2	5
Turku			2	2
Uusikaupunki	1	1	3	3
yhteensä	10	14	26	38

Pesimäkannan suuruus

Taulukon 1 mukaan ruskosuohaukka on pesinyt 70-luvun aikana peräti 26 eri elinpiirillä. Tämän lisäksi pesintä on ollut mahdollista runsaalla kymmenellä paikkakunnalla. Tältä pohjalta arvioiden maa- kunnan ruskosuohaukkakannan tulisi olla vähintään 40 paria. Saman- suuntaiseen arvioon päädytään myös taulukon neljännen sarakkeen pe- rusteella. Sen mukaan nimittäin pesiä on varmuudella todettu 38 pai- kassa, ei tosin minään yksittäisenä vuonna, vaan laskien yhteen kun- kin pesimäpaikan suurimmat arvot.

Toisaalta, kuten myöhemmin ilmenee, kaikki pesimäpiirit eivät ole olleet jatkuvasti asuttuina, joten yllä suoritettu suora arviointi antanee liian suuren arvion. Tuntuu sikin uskottavalta, että alueen ruskosuohaukkakanta on 70-luvun aikana ollut 30-40 paria, mahdolli- sesti lähempänä alemmaa arviota. Tai tarkemmin sanoen kanta lienee

ollut tuon suuruinen 70-luvun puolivälissä, minkä jälkeen se lienee pienentynyt.

Juuri esitettyä arviota kannattaa verrata joihinkin aikaisemmin esitettyihin. Hilden (1966) arvioi Varsinais-Suomen ruskosuohaukkakannaksi 20-25 paria. Högmänder (1974) löysi vuonna 1973 Varsinais-Suomesta 22 asuttua ruskosuohaukan reviiiriä. Hänen tutkimusalueensa ei kuitenkaan kattanut aivan koko Varsinais-Suomea. Taulukon 1 mahdollisista tai varmoista pesimäpaikoista 8 lankeaa hänen tutkimusalueensa ulkopuolelle. Arvio 30-40 paria olisi siten varsin yhteneväinen Högmänderin lukujen kanssa. On tietysti mahdollista, että ruskosuohaukkakanta on vahvistunut 60-luvun jälkeen. Silti tuntuu todennäköiseltä, että Hildenin esittämä arvio on liian pieni johtuen siitä, että arviota esitettäessä kaikki pesäpaikat eivät ole olleet tiedossa.

Varsinais-Suomen parhaimpia ruskosuohaukkakuntia ovat Taivassalo, Laitila ja Parainen. Näiden kunkin runsas pesimäkanta johtuu kuitenkin vain yhdestä pesimäalueesta: Taivassalossa Kolkanaukosta, Laitilassa Otajärvestä ja Paraisilla makeanvedenaltaasta.

Taivassalon Kolkanaukolla on ollut parhaimmillaan eli vuonna 1974 neljä pesivää paria. Normaalisti alueella on asustanut 2-3 paria, näin jo vuosina 1963-1964. Otajärveltä on tarkempia tietoja vasta 70-luvun jälkipuoliskolta. Tuona aikana järvellä on yleensä asustanut 3-5 ruskosuohaukkaparia, vuonna 1977 täydet 5 paria. Paitsi Otajärvellä ruskosuohaukkoja asustaa myös muilla Laitilan pikkujärvillä. Varsinais-Suomen mahdollisista pesimäpaikoista puolet sijaitsee näillä. Paraisten makeanvedenallas houkutteli muutamassa vuodessa paikalle sinne sittemmin asettuneet kolme paria. Tämä tapahtui 70-luvun puolivälissä eli samoihin aikoihin, jolloin Paraisen aiemmat vakituiset pesimäalueet, myös kolme, tyhjenivät. Missä määrin näillä asioilla on yhteyttä, siitä on vaikea sanoa mitään varmaa.

Pesimäkannan kehityksestä

Edellä jo tuli vihjatuksi, että kaikki Varsinais-Suomen ruskosuohaukkapaikat eivät ole säilyneet asuttuina läpi 70-luvun. Taulukkoon 2 on koottu tiedot siitä, mitä 70-luvulla varmasti asutuiksi todetuilla elinpiireillä on tapahtunut vuosikymmenen loppuun mennessä.

TAULUKKO 2. 1970-luvulla asuttujen ruskosuohaukan pesimäalueiden tila vuosikymmenen lopulla. Katso lähemmin tekstiin.

	autioitunut	enää heikosti asuttu	asuttu	tiedot liian vajavaiset	yhteensä
Askainen		1			1
Halikko		1			1
Kustavi	1				1
Laitila			1		1
Lemu			1		1
Lokalahti				1	1
Mietoinen		2			2
Paimio			1		1
Parainen	3		1		4

	autioitunut	enää heikosti asuttu	asuttu	tiedot liian vajavaiset	yhteensä
Perniö		1	1		2
Rymättylä	2	1			3
Sauvo		1			1
Taivassalo		1	1		2
Turku	1	1			2
Uusikaupunki				3	3
yhteensä	7	9	6	4	26

Taulukko 2 vaatinee pari selittävää sanaa. Sarake "enää heikosti asuttu" viittaa elinpiireihin, joilla ei enää aivan vuosikymmenen viime vuosina ole pesitty, vaikka lintuja silloin tällöin olisikin näkynyt. Toisin saraketta voisi luonnehtia termillä "elinpiiri autioitumassa?".

Taulukon tiedot antavat aihetta melkoiseen huoleen. Sen mukaan neljännes 70-luvun pesimäpaikoista olisi autioitunut ja runsaalla neljänneksellä näyttäisi menevän heikosti. Tilanteen huolestuttavuutta lisää vielä se, että monet pitkään asutut reviiirit ovat jo autioituneiden tai autioitumassa olevien joukossa. Tällaisia ovat esimerkiksi Turun ruskosuohaukkalahdet, Mietoisten jokisuistot, Rymättylän paikat ja jopa Sauvon Tapilanlahtikin.

Toisaalta on muistettava, että ruskosuohaukkojen tarkkailu ei aivan vuosikymmenen lopulla ole ollut yhtä intensiivistä kuin vuosikymmenen puolivälissä. Täten on mahdollista, että taulukon 2 luvut jonkin verran liian synkkiä. Oli miten oli, suunta näyttää huolestuttavalta.

Kokonaisuuden kannalta on tietysti tärkeätä myös tietää, minkä verran 70-luvun aikana on tullut uusia elinpiirejä. Varmasti uusista elinpiireistä on kovin vähän tietoja. Paraisten makeanvedenallas lienee lajin ainut kiistatta uusi aluevaltaus 70-luvun aikana.

Päätelmiä

Yllä on arvioitu Varsinais-Suomen ruskosuohaukkakannaksi 70-luvun puolivälissä 30-40 paria. Arvio lienee varsin tarkka, onhan laji sangen helposti havaittava, ja vaikka arvio perustuukin eri vuosien arvoista pääteltyyn summa-arvoon, ei tällöin aiheuttane virhettä. Ovathan ruskosuohaukat yleensä, jo pesimäympäristövaatimustensa johdosta, pesäpaikkaukkokollisia. Silloin tällöin havaittavat oikulisuuudet esiintymisessä selittynevät lajin lyhytikäisyydellä.

Esitettyä arviota on syytä verrata koko maan arvioon. Hilden (1966) arvioi maamme ruskosuohaukkakannaksi noin 110 paria. Vaikka Hildenin arvio ainakin Varsinais-Suomen osalta lienee ollut hieman liian varovainen, voitaneen hänen esittämiään lukuja pitää jonkinlaisena vertauslukuna. Täten Varsinais-Suomessa asustaisi noin neljännes maamme kaikista ruskosuohaukoista.

Onko Varsinais-Suomen ruskosuohaukkakanta vielä vuosikymmenen vaihteessa yhtä suuri kuin 70-luvun puolivälissä, sitä voi epäillä. Huolestuttavan monet alueen ruskosuohaukkojen elinpiireistä ovat osoittautuneet aivan viime vuosina elottomiksi tai vain heikosti asutuiksi. Eikä 80-luku näytä alkaneen sen lupaavammin. Esimerkiksi Salon seudun kaikki viisi ruskosuohaukkojen 70-luvun pesäpaikkaa olivat vuonna 1980 joko tyhjillään tai ainakin poikasettomina.

Mistä sitten voisi johtua ruskosuohaukkojen mahdollinen väheneminen? Olisiko syynä elinympäristöjen katoaminen? On tietysti totta, että kosteikkoja on kuivattu vielä aivan aikoinakin ja jotkut lienevät muuttuneet lajille liian rauhattomiksi. Mutta toisaalta vesistöjen jatkuva rehevöityminen luo koko ajan uusia ruokoita. Näinollen elinympäristöjen katoaminen ei voine olla ainakaan ainoa tekijä.

Yllä esitetty näkemys ruskosuohaukkakannan taantumisesta Varsinais-Suomessa sietäisi tulla tarkkaan selvitettyksi aivan lähivuosina.

Kirjallisuus

- Hilden, Olavi Ruskosuohaukan esiintymisestä, elintavoista ja ravinnosta Suomessa. Suomen Riista 18, 1966.
- Högmander, Jouko Ruskosuohaukan esiintyminen Lounais-Suomessa 1960-70-luvuilla. Turun Yliopisto, Luk-tutkielma.
- Rautanen, Hannu ja Suoranta, Asko Lintuvesi-inventaariot Varsinais-Suomessa 1970-77 (käsikirjoitus).

RETKI

VESA MULTALA

Herätyskello rämisee. Herään hitaasti, vaiennan kellon ja raotan varovasti peiton kulmaa. Tupa on hämärä, huonekalut ja seinät erottuvat utuisina ja pehmeäpiirteisinä. Viljeys tunkee peiton alle ja tekee mieli kaivautua uudestaan unen syliin. Mutta eihän sitä nyt nukkumaan kun kesä on kauneimmillaan! Näin tuumin ja nousen varovasti vuoteesta.

Lattia on kylmä jalkojen alla, ja puen nopeasti housut, sukat ja villapaidan ylleni. Koetan muurin kylkeä. Se on enää vain hieman haalea, vaikka illalla poltin pitkään tulta. On ollut aika viileä yö, kun tupa on näin jäähtynyt. Vilunväreet puistattavat koko kroppaa ja unenrippeet alkavat karista silmistä.

Otan hellankulmalta kahvipannun ja työnnän eteisen oven auki. Tuttu tunkkainen tuoksu, hiirenkusen ja kostean puun muodostama, käy sieraimissa. Työnnän ulko-oven auki ja astun ulos.

Seisahdun rappusille. Alkukesän lyhyt yö on muuttumassa aamuksi. Pehmeä hämäryys viipyy vielä tummentaaen heleät värit, usvakiecurat leijuvat lahden rantaniittyjen yllä. Ilma on raikas ja tuoksuva. Ensimmäisten aamulaulajien säkeet helisevät. Rastaiden, leppälinnun ja punarinnan säkeisiin sekoittuu talitiaisen tititty. Lahden yllä kiittää telkkökoiras siivet viheltäen, ja lahden takaa kantautuu käen kukunta. Lehtokurppa lentää viimeistä soidinkierrostaan sipisten ja kurnuttaen. Sen omituinen siluetti piirtyy vaalenevaa koillistaivasta vasten.

Yöilman viljeys havahduttaa minut liikkeelle. Tyhjennän kahvinporot marjapensaan juurelle, huuhtelen pannun ja täytän sen saavista sadevedellä. Jätän pannun rapuille ja käyn nurkan takana. Jalat ja lahkeet kastuvat, sillä kaste on runsas.

Palaan tupaan. Työnnän klapeja jäähtyneen hellan tuhkaan, ja tervaksen palasen avulla saan kahvitulet nopeasti syttymään. Nostan renkaat hellankulmalle ja asetan pannun liekkien kuumennettavaksi. Avaan ikkunan ja kuulen, miten lintujen konsertti voimistuu valon lisääntyessä.

Teen eväsvoileipiä, sekaleipää ja emmentaalia. Vesi kiehuu. Nostan pannun liekeistä ja asettelen renkaat paikoilleen. Mittaan kahvin, ja kohta leviää tupaan suloinen kahvin tuoksu. Lämmitän kohmeisia käsiäni hellan lämmössä, haistellen samalla tervaksen ja kahvin yhteenkietoutuneita tuoksuja. Sinitiaisen helinä kuuluu aivan ikkunan edestä omenapuusta. Siellä se veikeä sisupussi roikkuu selkää alaspäin oksan kärjessä höntäisiä popsien. Naaras varmaan makaa munien päällä siinä pikku pöntössä, joka on isossa männyssä liiterin vieressä. Poikaset kuoriutuvat näinä päivinä, ehkä jo tänä aamuna. Lehtokertun lavertelu kantautuu puronvarresta, pajulinna surumielinen säe jostain pihakoivun lehvästästä.

Juon kahvia ja pureskelen voileipää. Pöytä on siivottomassa kunnossa: sillä lojuu likaisia kahvikuppeja, lautasia ja muita syömävälineitä sekä kirjoja ja papereita. Edessäni avautuu ikkunasta maisema lahdelle. Rantalepät reunustavat ruovikkoisia rantoja. Kapeiden rantaniittyjen takaa alkaa metsä, kaunis vanha sekametsä. Vastakkaisella rannalla liikkuu joku. Kohta työntyy muovivene ulos ruovikosta. Aikaisen kalamiehen perässä rikkoutuu veden tyyni pinta.

Kaadan lopun kahvin termospulloon ja pakkaan eväät reppuun. Havainto-
vihko taskuun, kiikarit kaulaan, saappaat jalkaan ja reppu selkään,
ja niin voinkin jo lähteä. Suljen ikkunan ja astelen pihalle.

Aurinko punaa jo vastarannan kallion mäntyjä. Taivas on pilvetön, ilma
kaikuvan kirkas.

Kävelen ruohottunutta pihapolkua ränsistyneelle riukuveräjälle. Sul-
jettuani sen takanani olen vihreässä, tuoksuvasa kuusikossa. Tiltal-
tin ja hippiäisen laulu kuuluu korkealta oksistosta, punarinnan tiksu-
tus aivan läheltä maanrajasta. Polku nousee matalaa rinnettä puronvart-
ta seuraillen. Vasemmalla puolellani kasvaa mahtavia mäntyjä. Jalkojeni
alla neulasmatto kumisee, pääni yllä kaartuvat vanhojen mäntyjen pitkät,
ryhmyiset oksat. Askel on kevyt.

Koivuja ja haapoja ilmaantuu havupuiden sekaan. Hetken seuraan sirittä-
jän lepattavaa soidinlentoa polun yllä, sen laulu kilisee vielä kauan
korvissani. Edessäni humauttaa. Pieniä pyynpoikasia pöllähtelee jalois-
tani polun molemmille puolille, vikisten ja piipittäen. Naaraspyy hoip-
puu mustikanvarpujen seassa siipirikkoa teeskennellen. Kävelen nopeasti
eteenpäin, jotten aiheuttaisi vaaraa poikueelle.

Metsätyyppi vaihtuu puolukkakankaaksi. Jäkälää on runsaasti, kaunis
palleroporonjäkälä ja muita tunnistamattomia. Värit ovat täällä hillit-
tyjä, hienosti yhteensopivia. Aurinko vilahtelee runkojen lomasta, on
tulossa hellepäivä.

Pienen metsäpellon sivuutettuaan polku painuu taas sekametsään. Puna-
kylkirastaan rätinä kiinnittää huomioni. Lintu lennähtää pälun yli
hieman kauempana. Jatkan matkaani. Rätinä kiihtyy, ja nyt ovat molem-
mat emot yläpuolellani. Hidastan, rätinä kiihtyy yhä kunnes toisen her-
mot pettävät ja se tekee syöksyn kohti päätäni. Vaistomaisesti vedän
pääni hartioiden väliin ja kyyristyn. Lintu syöksähtelee yhä hurjemmin
kirskuen ja rätisten hysteerisesti. Toinen pysyttelee hieman kauempana
puolisooan säestäen. Katselen polun varren näreitä. Ja siinä on pesä,
pienen näreen oksanhaarassa metrin korkeudella. Röyhkeästi kumarrun
kurkistamaan sinne. Viisi keltaista kitaa kurkottaa kohti minua. Ovat
vielä aivan alastomia räpäpäleitä. Poistun pesältä nopeasti hysteeris-
ten emojen saatellessa minua joitakin kymmeniä metrejä. Ihmettelen nii-
den käyttäytymistä, jonka perusteella pesän löytää hyvin helposti.
Ovatkohan muut eläimet niin fiksuja, etteivät jää etsimään pesää, vaan
poistuvat kohteliaasti reviiiriltä? Mahdollisesti. Tai sitten sen pahim-
man pesärosvon, närhen, karkottamiseen riittää tuollainen kohtaus.

Vielä pari tuntia vaellettuani, välillä pitkin polkuja, välillä pitkät
matkat poluttomissa tiheiköissä ja kankailla, istahdan aurinkoiselle
kannolle hakkuualueen laitaan. Vähennän vaatteita, sillä aurinko pais-
taa jo todella kuumasti. Kaivan eväät repusta. Margariini on sulanut
leipien väliin, juusto on vetelää. Maku on kuitenkin mitä parhain.
Väkevään pihkantuoksuun sekoittuu heikko kahvintuoksu. Raukaisee muka-
vasti.

Kantojen ja risujen keskelle on jätetty joitakin siemenpuita, valio-
mäntyjä. Metsäkirvisen laululento on kiinnostavaa katseltavaa, mutta
sen yksitoikkoinen laulunsäe uneliasta kuultavaa. Levitän takkini ha-
ville, ja otan torkut mäntyjen humistessa ja hyttysten inistessä.

Herään töyhtötiaisen iloiseen kirinään. Lintu touhuaa vimmatusti aivan
lähelläni risukossa. Sen nokka on täynnä hyönteisiä, hämähäkkejä ja

sen sellaisia. Kohta se jo lennähtää taakseni koskemattomaan metsään
ruokkimaan lentopoikasiaan, joiden kerjuuääniä jo kuulen. Metsä-Joosep-
pi, töyhtötiaisen vanha nimi, on kuvaava.

Kerään kampeeni ja jätän raiskion taakseni. Palailen kotiinpäin. Mat-
kalla koen vielä monia mielenkiintoisia luonnontapahtumia. Tiheiköstä
pinkaisee jänis juoksuun, tuoreet hirven jäljet kulkevat reittini poik-
ki rämeen laidassa ja korpinotkelmassa pelmahtaa metsopoikue varvikkoon
koppelon kotkottaessa kauhuissaan. Sattumalta löytämässäni rautiaisen
pesässä on viisi munaa, kauniin sinisiä punaruskean pesäkupin pohjalla.

Iltapäivä on jo pitkällä saapuessani tuvan pihalle. Tunnen kokeneeni jo-
tain ainutlaatuista. Kaupunki ja arkipäivä tuntuvat olevan valovuosien
päässä.

VEIJO PELTOLA

Viime vuosien tapaan on talven 79/80 havaintoja kerätty TLY:n talviaktiiveilta. Mitä muistatte tuosta talvesta ja sen lintumaailmasta? Ehkä jonkun rararin. No ne kuuluvat rarikatsaukseen, joten ei siitä sen enempää. Talvi oli normaalin leuto, mutta lunta tuli hieman enemmän kuin viime vuosina yleensä. Leudon talven ansiosta jää aina runsaasti vesilintuja saaristoomme, ja niin nytkin. Useita varpuslintuja sen sijaan oli varsin vähän (esim. tikli, hemppo, vihervarpunen, järripeippo, loxiat).

Havaintoja palautti 27 henkilöä, mikä on hieman vähemmän kuin kahtena edellisellä talvena. Lisäksi on muutamia havaintoja poimittu yliopiston pinnalistalta. Kiitos havainnoitsijoille. Lyhenteinä on käytetty nimikirjaimia, poikkeukset ilmenevät listasta: M. Eloranta, J. Grönlund, M. Grönroos, J. Hakala (JH1), J. Helstola (JH2), S. Kallio, H. Karhu, P. Laaksonen, T. Lindroos, V. Multala, T. Numminen, R. Peltola, V. Peltola, H. Päiväranta, A. Rivasto, M.J. Saarinen, Jouni Saario (JS1), Jukka Saario (JS2), K.J. Salonen, R. Saranto, T. Suominen, A. Suoranta, I. Tittonen, J. Toukola, J. Uotila, J. Wessman, J. Vuorinen.

Kuntalyhenteet ovat lehden takakannessa. Mikäli sama paikka esiintyy tekstissä useamman kerran, on ko. kunta mainittu vain ensimmäisessä tapauksessa.

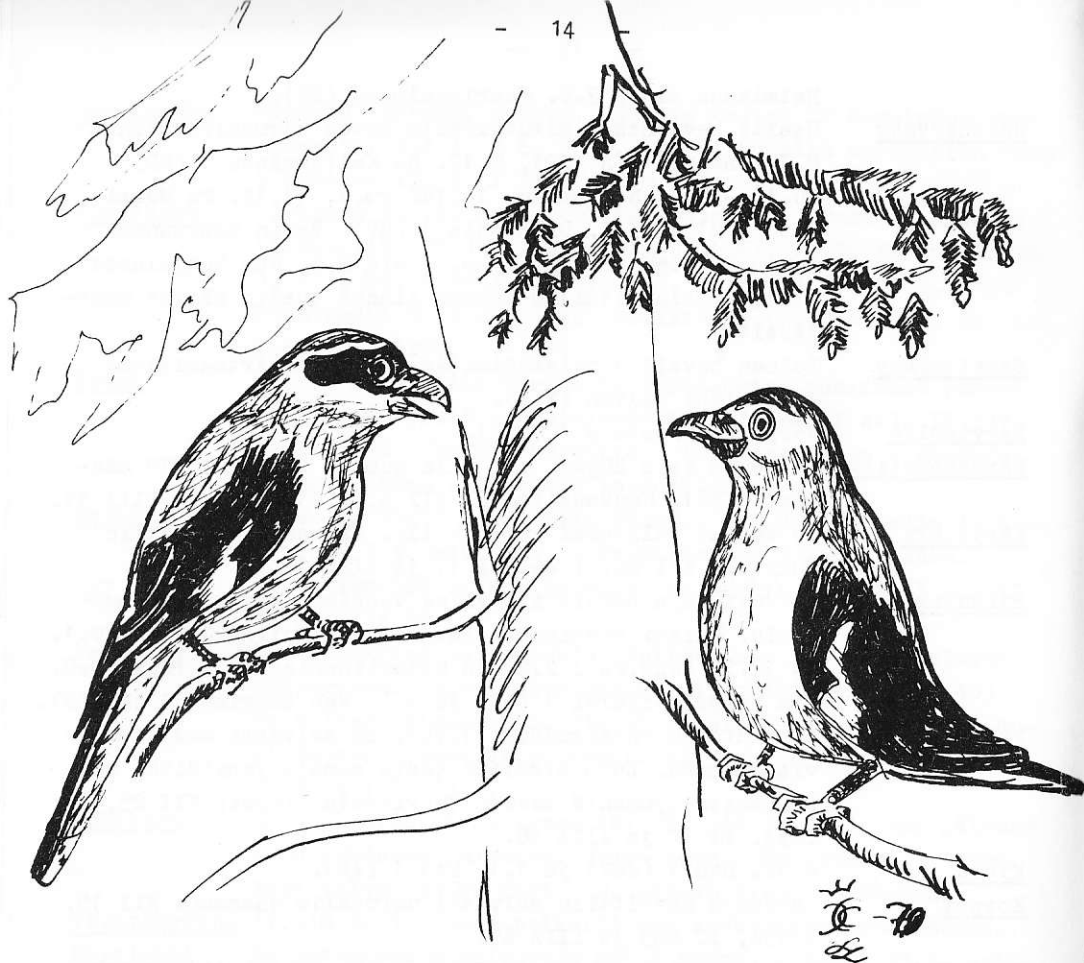
Lajeittainen katsaus:

- Gavia sp. 3.12. Dr Örö 1 (JH2), 8.12. Kor Utö 3 (AR) ja 1.1. Utö-Jurmo 1 (AR).
- Silkkiuikku Muutamia yksilöitä havaittu 70-luvun loppupuolella joka talvi, niin myös nyt: 1.12. Kus Kaurissalo 2 (SK), 2.12. Tu Ruissalo 1 (ME), 22.12. Nau Pärnäs - Jurmo 1 (AR), 5.1. Nau Trunsö 1 (JH2,TL,AR) ja 1.3. Nau Vikom 1tp (KJS, MG).
- Härkälintu 1.12. Kaurissalo 1 (SK).
- Haapana 30.12. Ruissalon Santalassa 1n (JT).
- Tukkasotka XII: 66yks., 1-13.1. 20, 14.2. Naa Satama 1k, 17.2. Naa satama 1n, 17.2. Kus Kaitainen 1, 2.3. Ra Kukonpää 1k ja 6.3. Naa Ukko-Pekka 1k2n.
- Telkkä Alkutilvesta runsaslukuinen: XII 104 ja I 44. Tämän jälkeen vain 2yks.: Naantalissa talvehti 1n ja Turun satamassa oli 1.3. 1k.

- Alli XII 42yks. ja 1.1. -8.1. 15yks. Keskitalven ainoat 1.2. Kor Björkössä 5 (KJS).
- Pilkkasiipi Normaalia enemmän alkutilvella: XII 15yks./5paikkaa ja 12.-13.1. Ruissalossa 3. 20.2. ja 1.3. Vikom 1k (KJS, MG).
- Mustalintu 26. ja 28.12. Kus Isokari 1n.(HK). 5.1. Ruissalo 3 (MG) ja 8.1. Ruissalo 3 (PL). Lisäksi Saaristomerellä joulukuussa yksi Melanitta sp.
- Haahka XII 61yks./5paikkaa, tammikuussa enää kolme havaintoa: 5.1. Nau Lökhholm 1n, 5.1. Nau Sandholm 2n ja 8.1. Naa saha 1k (PL) ja 2.3. Ukko-Pekka 2n (JH2,KJS).
- Isokoskelo Alkutilvella normaalin runsaslukuinen: XII 1792 ja I 1455. Myös keskitalvella sulapaikoissa yleisenä, II 390, eniten Naa satama 17.2. 85 (HP). Maaliskuun alussa jo muuttoa.
- Uivelo 2.3. Ukko-Pekka 1n (JH2,KJS).
- Kanadanhanhi Turussa talvehti sataman-Ruissalon-Pansion laivastoaseman seudulla n. 35yks. ja Ke Strömmällä 83yks., joten aikaisemmin todettu lisääntyminen jatkuu tasaisena.
- Kyhmyjoutsen XII 179, eniten Paraisilla 3.12. 55yks., I 66, II Ukko-Pekalla läpi talven 2-4 ja Särkäsalmella 2-6yks.
- Cygnus sp. Yhteensä ilmoitettiin 67 yksilöä, joista suurin osa on ilmeisesti kyhmäreitä.
- Laulujoutsen 6.12. Le Monnoinen 10 (MJS) ja 7.12. Kaurissalo 1 (SK).
- Hiirihaukka 2.2. Kus Anavainen 1 lensi yli (HK).
- Piekana Ennätyksellisen runsas, jopa 6yks.: 15.12. Tu Vuoksen-niska 1 N (MG,JH2,AR), 29.12. Lökhholm 1 (HP,RS), 31.12. Su Aneriojärvi 1 (TN), 5.1. Sandholm 1 (JH2,TL,AR), 14.2. Li Pettinen 1 (TN) ja 16.2. Halikko kk 1.
- Varpushaukka Havaitut yksilöt kuukausittain: XII 7 Turussa ja 11 muualla, I 14/15, II 11/7 ja IIIA 7/4. Turun talvikanta 5-7yks., joka on keskimääräistä vähemmän. Sukupuoli määritettiin 20 yksilöstä (11k9n).
- Kanahaukka Yhteismäärät: XII 24, I 31, II 11, IIIA 22. Selvästi enemmän kuin talvella 78/79.
- Sinisuoehaukka 21.12. Tu Rauvola 1n (MG) ja 18.1. Lok Ahmasvesi 1k järven länsireunan yli matalalla SSW (AS).

- Ampuhaukka Turussa talvehti n.5yks., joista kertyi 27 havaintoa seuraavasti: XII 4, I 8, II 9, III 6. Muualla havaittiin vain 6 kertaa: XII 2, I 3, II - ja IIIA 1.
- Tuulihaukka Piekanan tavoin myös tuulihaukkoja oli normaalia enemmän liikkeellä: 25.12. Isokari 1n-p. (HK), 23.1. Au Kuuskoski 1, 4.2. Tar Mikola 1 (TN), 5.2. Paimio 1 (TN), 13.2. Tu Puistomäki 1 (JS2), 17.2. Piikkiö 1k (RS) ja 25.2. Sa Olikkala 1 (IT).
- Teeri Teeriä havaittiin normaalia runsaammin: suurimmat parvet jopa 50-60 yksilöä. Yhteismäärät XII 178, I 441, II 337 ja IIIA 101. Eniten havaintoja tuli Askaisten - Mynämäen ja Lokalahden - Kustavin seuduilta.
- Metso Talvella 78/79 havaittiin 28yks., nyt 3: Vehmaalla ja Kustavissa 1 tammikuussa ja Nousiaisissa 1 helmikuussa.
- Pyy Kokonaismäärä 82yks. on melko normaali: XII 22, I 28, II 17 ja IIIA 15.
- Peltopyy Edellistalven aallonpohjan jälkeen näyttää kanta olevan toipumassa. Talven yhteismäärä oli n.130yks.(78/79 40) ja talvehtiminenkin näyttäisi havaintojen perusteella onnistuneen normaalia paremmin: XII -, I 68/6parvea, II 52/5 ja IIIA 63/7.
- Nokikana Alkupalvella vielä kymmeniä: XII 340 ja I 41, sen jälkeen vain kahdessa paikassa: Ukko-Pekka - Naa satama 5-11yks. läpi talven ja Tu Föri 3.2. alkaen 1yks. kevääseen.
- Töyhtöhyppä 17.-18.1. 1 Utössä paikallisten asukkaiden havaitsemana.
- Merilokki Tu satamassa merilokkeja näkyi säännöllisesti 13.1. asti. Muuallakin viimeiset tammikuun alkupuolella. Keskitalvella kahdesti: 1.2. Kor Hummelskär 1ad. ja 14.2. Naa saha 2ad. 2.12.-20.1. Tu satama 1ad. (PL).
- Selkälokki Joulutammikuussa oli Turun ja Naantalalin satamissa vielä muutamia satoja yksilöitä. Tammikuun puolenvälin jälkeen kierteli enää yksittäisiä (eniten 19.1. 5). Lyhyitä muuttaman päivän taukoja lukuunottamatta näkyi harmaalokkeja läpi talven Ruissalon-Turun sataman tienoilla ja 28.2. jopa Kauppatorilla 1juv.
- Kalalokki Tu satamassa 13.1. vielä 60, tämän jälkeen nopea väheneminen ja viimeinen yksilö näyttäytyi 26.1.
- Naurulokki Joulukuussa kierteli satama-alueilla vielä muutamia kymmeniä, mutta viimeiset yksinäiset havaittiin jo 12.1. sekä Turussa että Naantalissa.
- Riskilä Ulkosaaristossa runsaasti alkupalvella: XII 98 ja I 41.

- Uuttukyyhky Helmikuun ainoa 3.2. Kaurissalossa (SK). Useita havaintoja alkupalvella kuten normaalistikin. 8.12. Raisio 1 S (HP), 9.12. No Kaitarainen 5 (HP), 16.12.-13.1. Naa satama 1 (JH2 ym.), 17.12. Tu Moisio 2 SW (VM) ja 5.1. Dr Rosala 1 (HP). Parin kuukauden tauon jälkeen nähtiin 2yks. vielä 8.3. Naa Nuhjalassa (RS); havainnoitsijan mukaan linnut tuskin olivat muuttaneita.
- Sepelkyyhky Toinen havaittu talvehtiminen alueella: Artukaisissa 1yks. läpi talven (TLY).
- Sarvipöllö 15.3. Tu Friskala 1 (MJS).
- Harmaapäätikka Yhteensä vain 20yks. eli alle puolet talven 78/79 määrästä (46). Kuukausittain: XII 5, I 13, II 5 ja IIIA 11.
- Käpytikka Jo kolmas väli vuosi käpytikalla. Yhteensä havaittiin 102yks.: XII 20, I 46, II 17 ja IIIA 19.
- Pikkutikka Pikkutikkokkoja havaittiin viime vuosien tapaan vain muutamia. Kaikki havainnot: Ruissalossa koiras 19. ja 20.1. ja 12.3. (JH2,PL), 2.2. Tu Katariinanlaakso 1 (AR), 6.2. Lok Taipaleenjärvi 1 (AS) ja 3.2. Veh Ennyinen 1 (ME,TN).
- Palokärki Havaintojen yhteismäärä 137yks. on selvästi edellistalvia enemmän. Luku sisältää tosin samoja yksilöitä, mutta useita kymmeniä seudun talvikanta lienee: XII 25, I 34, II 30 ja IIIA 48.
- Kiuru 4.12. Utö 1 (JH2) ja 1.1. Utö 1 (AR).
- Korppi Korppeja havaittiin selvästi normaalia enemmän: XII 95, I 154, II 263 ja IIIA 69.
- Mustavaris Viime talvien tapaan edelleen melko runsaasti, talvehtivia n.10yks. (Yo-kylä 1, Yo-mäki - TYKS 1-2, Ohikulutie 1, Itäharju 1-5, Kaa Paraisten th 1). Hajahavaintoja lisäksi 8-9 yksilöstä.
- Peukaloinen 12.-13.1. Ry Heinänen 1 (JU).
- Räkättirastas Normaali marjattoman talven esiintyminen: XII 88, I 55, II 27 ja IIIA 9. Lintujen selvä väheneminen talven kuluessa on lajille tyypillistä
- Laulurastas 21.12. Tu Kaivokatu 1 (JT).
- Punakylkirastas 4.12. Utö 3 (JH2).
- Mustarastas Mustarastaita oli hieman edellistalvea vähemmän, mutta kuitenkin melko runsaasti: XII 46, I 62, II 35 ja IIIA 21, kokonaissyksilömäärä n.100.
- Punarinta Keskimääräistä enemmän havaintoja (5yks.): 25.11.-8.12. Tu Mikkolanmäki 1 (JG), 4.12.-27.1. Utö 1 (JH2 ym.),

POIKA, NÄYTÄT TOSI OUDOLTA ILMAN NAAMARIASI!

1.1. Kor Huvudskär 1 (AR), 5.1. Nau Borstö 1 (JH2, TL, AR) ja 17.1. Ra kaatop. 1 (PL).

Rautiainen

Punarinnan tapaan normaalia runsaampi: 23.12. ja 5.1. Nau Borstö 1 (HP, RS ym.), 3.1. Ha Viala 1 (IT), 12.1. ja 25.1. Tu Piispankatu 1 (JH1 ym.) ja 17.1. Ra kaatop. 1 (PL).

Niittykirvinen

4.-8.12. Utö 3 (JH2, AR) ja 29.12.-1.1. Utö 1 (JG, KJS, AR). Niittykirvinen on aiemmin havaittu Turun seudulla kolmena talvena, viimeksi 30.12.1974.

Västaräkki

2.-8.12. 1yks. Länsilaiturin ja Vuoksenniskan välisellä alueella (JH2 ym.).

Tilhi

Tyypillisenä marjalintuna myös tilhi oli vähissä: XII 33/12parvea, I 41/11 ja helmikuussa vain kahdesti: 1.2. Yo-kylä 1 (JS1) ja 25.2. Sa Ollikkala jopa 50yks. (IT).

Lapinharakka

Lekkuja nähtiin tavallista vähemmän. Talvehtijoita todettiin 2 ja lisäksi pari todennäköistä. Hajahavaintojakin tehtiin vähän, ja suurin osa jo joulukuussa: XII 7, I 1, II 1 ja IIIA 1.

Kottarainen

Kottaraisia oli viime talvien tapaan niukasti: XII 37/11paikkaa, I 9/5, II 7.2. Tu Uittamo 1 (PL) ja 29.2. Utö 2 (AR).

Viherveikko

Turussa edelleen viime talvien tapaan runsaasti, sen sijaan maaseudulta tietoja pääasiassa pikkuparvista: suurimmat Askaisissa n.100 ja Merimaskussa 50-100.

Tikli

Tikli oli edellistalven tapaan erittäin vähissä: XII 26/9parvea, maks. 6, I 57/9 ja 16, II 27/6 ja 16. Talven viimeiset (3) havaittiin 27.2.

Vihervarpunen

Erittäin niukasti, havainnot puolikuukausittain (yks./parvi): XIIA 25/6, XIIL 21/4, IA 32/3, IL 1/1, IIA -, IIL 19/3 ja IIIA 2/2.

Hemppo

Yhteensä 175yks., ja tämä koostuu kahdesta isosta parvesta (80 ja 70) sekä muutamista pikkuparvista. Talvehtimista ei todettu lainkaan, vaan viimeiset havaittiin jo 21.1.

Urpainen

Urpaisia liikehti alkutalvella yleisesti, mutta parvet olivat pieniä. Talven kokonaismäärä 3561 on lähellä 70-luvun keskiarvoa. Puolikuukausittain: XXIA 1077, XIIL 842, IA 805, IL 331, IIA 158, IIL 176 ja IIIA 172.

Käpylintu Kahden hyvän talven jälkeen olivat loxiat nyt todella vähissä. Määrät kuukausittain (sp/pikku/iso): XII 12/-/-, I 3/7/1, II 20/9/1 ja IIIA 4/-/1. yhteismäärä 58 on viimeisen 10 vuoden pohjanoteeraus.

Peippo Puolikuukausittain (yks./paikka): XIIA 10/6, XIII 11/9, IA 63/13, IL 19/8, IIA 4/4, IIL 13/8 ja IIIA 3/2. Talven yhteismäärä 102yks. on lähellä normaalia. Peippoja oli kuitenkin maastossa melko vähän, ja yksilömäärää selittää 12.1. Askaisten kirkolla oleillut 40yks:n parvi (HP).

Järripeippo Heikoin järritalvi talven 71/72 (14yks.) jälkeen. Nyt havaittiin 26yks., ja suurin parvi oli 6yks. Kustavissa. Yhteismäärät kuukausittain: XII 9/4paikkaa, I 14/7, II 2/2 ja IIIA 1/1.

Pajusirkku Parina edellisenä talvena ei pajusirkkuja ole talvehtinut Turun seudulla. Nyt havaittiin Ruissalon Veneveistämön vaiheilla 2-10 yksilöä läpi talven, maks. 10yks. 9.2. (PL). Muualta kaksi havaintoa: 1.1. Kaurissalo 1 (SK) ja 3.2. Heinäinen 1 (JU).

Pulmunen 16.12. Tu Ilpoinen 1 (MG), 20.12. Valtatie 1:n varrella välillä Paimio - Salo 8 (HP), 17.2. Ruissalo 9 N (HK) ja 2.3. Ra tehtaat 17 (PL). Talvella 78/79 havaittiin 230, nyt 35yks., joista osa mahdollisesti jo muuttajia.

HAARAHUKAN ESIINTYMINEN

VARSAINAI-SUOMESSA

JUHANA PIHA

Käytettävissä on olleet yhteensä 52 havaintoa. Turun välittömään läheisyyteen ei ole tämän lajin kohdalla syntynyt kovin selvää keskittymää (9 havaintoa eli 17%). Jurmon havaintoja ei valitettavasti saatu mukaan. Seuraavat henkilöt ovat nähneet Turun seudulla haarahaukan. Kiitokset heille.

M. Dahlqvist, E. Gustaffson, Lv. Haartman, T. Havu, P. Hellström, J. Hollsten, R. Jauhainen, E. Joutsamo, H. Karhu, J. Kirjonen, O. Kivivuori, K. Koponen, E. Lehikoinen, He. Lehto, R. Lehtonen, T. Lindholm, J. Lindström, R. Lumio, J. Lunden, K. Lunden, V. Peltola, J. Piha, H. Päivärinta, H. Rautanen, I. Rauvola, A. Rivasto, Jo. Saario, N. Simberg, A. Suoranta, J. Tenovuori, C. Tenovuori, R. Tenovuori, J. Tikkanen, K. Tuominen, A. Uotila, J. Uotila, M. Valta, J. Varrela, A. Vienonen, J. Virtanen.

Yleispiirteitä

Haarahaukka on itäkaakkoinen leviävä lintulaji. Varsinkin parin viime vuoden aikana ovat kevät- ja kesähavainnot lisääntyneet, mikä viitannee lajin levinnäisyysalueen laajentumiseen pohjoiseen päin. Aiemmin lintu havaittiin Varsinais-Suomessa 0 - 2 kertaa vuodessa (poikkeus: 1970 kahdeksan havaintoa). Vuodesta 1977 alkaen havaintojen vuosittainen määrä on kasvanut noin kuuteen. (Taulukko 1) Tämä ei enää selity marrastajakannan kasvulla. Maantieteellisesti havainnot sijoittuvat rannikkoseudulle ja saaristoon. Sisämaasta on yllättävästi vain kaksi havaintoa Laitilasta. (Kuva 4)

Muutosta

Ensimmäiset haukat saavuttavat Turun seudun huhtikuun puolivälissä. Kevätmuuton huippu sattuu ajanjaksolle 26.4. - 5.5. Esiintymisen toinen huippu on touko-kesäkuun vaihteen molemmin puolin. Kyseessä ovat tällöin parittomat kesäkiertelijät. Monen tällaisen

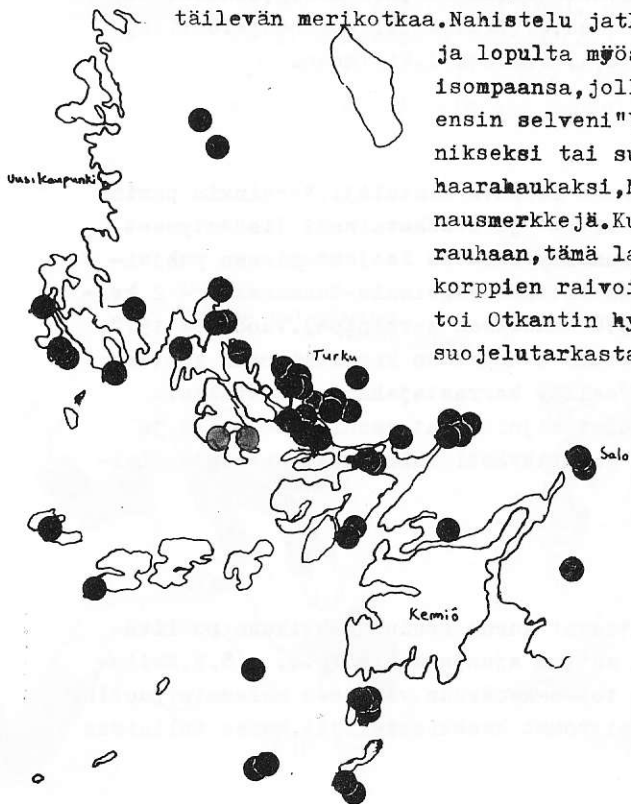

harhailijan on havaittu muuttavan eteläpuoleisiin ilmansuuntiin. Heinäkuun tyhjiö selittynee retkeilyaktiviteetin laskulla. Syysmuutto kestää elokuun alusta lokakuun alkuun. Havainnot keskittyvät ajanjaksolle 22.8. - 9.9. (noin 60% syyshavainnoista). Viimeinen havainto haarahaukasta on tehty 5.10. Taulukko 2.

Erityispiirteitä

Lentotyylistä:erään havainnon mukaan liito - räpytys, 15 lyöntiä liitojen välillä. Myös lekuttelua on havainnoitu tapahtuneen, jopa useita kymmeniä sekunteja yhteenmenoon.

Suhtautumisesta muihin lintuihin:(suoraan kortilta) Olimme tulossa Västra Saverkeitin ja Kittuisin välistä salmea "Otkantilla", kun etelään päin tähystellyt Jukka Hämäläinen huudahti: "Tuolla ajaa suuri lintu takaa pientä lintua!", johon allekirjoittanut välittömästi totesi sen olevan koko retken ajan haviteltu merikotka, *Haliaetus albicilla*, komea valkopyrstö ja takaa-ajettava (ja ajaja) korppi, *Corvus corax*. Kotkaa hätyytteli toinenkin korppi ja ylempänä todettiin vielä jonkin buteon kokoisen pedon kyttäilevän merikotkaa. Nahistelu jatkui Otkantin lähestyessä ja lopulta myös äskeinen peto hikeentyi isompaansa, jolloin se syöksyillessään ensin selveni "buteon tapaisesta" "pernikseksi tai suohaukaksi" ja lopuksi haarahaukaksi, *Milvus migrans*, ilman lainausmerkkejä. Kun milvus jätti kotkan rauhaan, tämä laskeutui rantakalliolle korppien raivoisasti ahdistaaessa. Se antoi Otkantin mysteerisine ympäristön-suojelutarkastajineen lipua sadan metrin

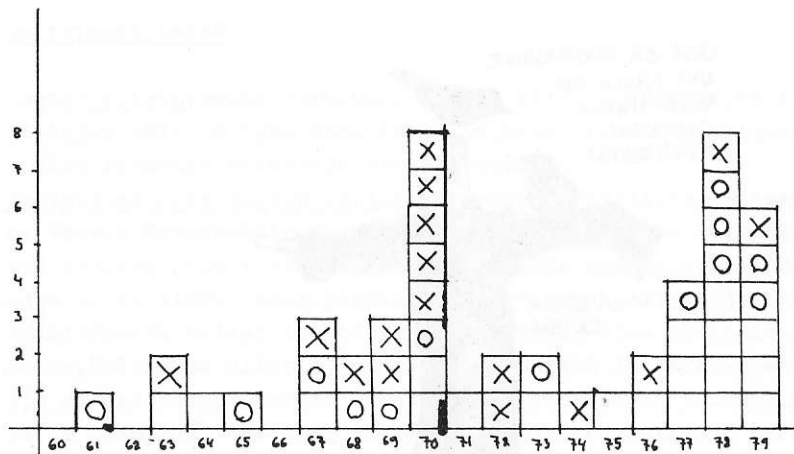
Kuva 1 Haarahaukan esiintymispaikat Varsinais-Suomessa kautta aikojen

OOT SÄ HUOMANNUT,
NYT TÄLLÄ ON
YLLÄ UKON
ENTINEN
PYHÄ ROTSII..

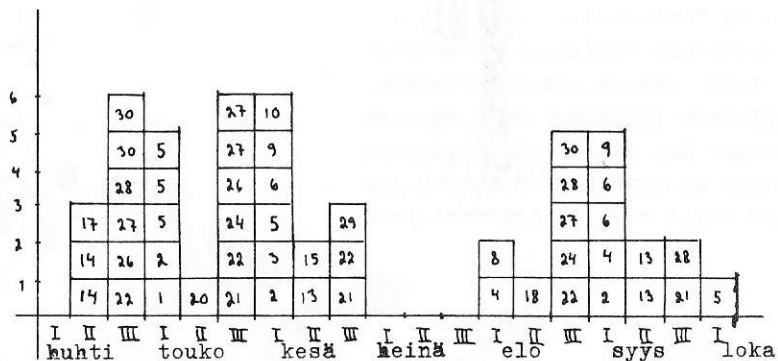
...AIKA STYLE
MUUTEN

päähen, ennenkuin lennähti syvemmälle metsään - korpin poikanen jaloissaan. Kun samalla vielä nuolihaukka sukautti suoraan yli pohjoiseen, jonne myös haarahaukka oli kadonnut, voitiin todeta, että oli tehty Lintuhavainto." (Osmo Kivivuori + ympäristön-suojelun tarkastajien koulutuspäivien osaottajat)

Taulukko 1 Haarahaukkahavainnot vuosittain TLY:n alueella

□ =keväthavainto, ○ =kesähav., ⊗ =syyshav.

Taulukko 2

Haarahaukkahavaintojen jakautuminen vuodenajoittain.

Neliö vastaa yhtä havaintoa ja numero on kyseisen havainnon päivämäärä ko. kuukautena. I =1.- 10. päivä, II =11.-20.pvä III =21.-30.pvä

LINTUVALOKUVAUS TÄNÄÄN - POIS NÄPPÄILYSTÄ !

MATTI VALTA

Useimmat muistanevat, että lintuvalokuvaus oli valtavan suosittu luonnonkuvaussuuntaus 70-luvun alussa ja puolivälissä. Tämän hetken luonnonkuvaus on laajentunut korostuneesti muillekin aloille. Kiinnostus lintuihin on edelleen kyllä suuri, eikä varmasti täysin mahdollakaan, sillä linnut ovat jatkuvasti haastava aihe. "He" ovat kauniita, vilkkaita, virtaviivaisia - siis lyhyesti valokuvauksellisia. Linnun käsisulat ovat hieno visuaalinen elementti varsinkin linnun laskeutuessa tai lähtiessä lentoon.

Lintujen kuvaaminen on kuitenkin kovaa hommaa ja vaikeaa, vaikkakin nisäkkäiden kuvaamista helpompaa. Lintujen kiehtovan elämän kuvaajalta vaaditaan paljon: kärsivällisyyttä, pitkäjäntteisyyttä, luovuutta. Kaiken perustana on oikea asennoituminen.

Meillä kiikarinkantajilla on ikään kuin myötäsyttyisesti eräs etu puolellamme: kohtuullinen lintujen tuntemus ja innostus oppia lisää. Ja se on jo vankka perustus, johon rakentaa. Lintujen käyttäytymisenhan on melko kaavamaisista, ja kun niiden tavat kerran oppii, niin sama tieto pätee vielä vuosienkin kuluttua. Yksilöllisyyttäkin toki löytyy, jopa pakoetäisyyden suhteen (esim. yksinäinen kurki tai jokin kahlaaja on kesympi kuin parvi).

Valokuvaustekniikan kehittymisestä huolimatta on edelleen ongelmana tarpeeksi lähelle pääseminen. Linnut ovat oppineet vuosituhansien aikana pelkäämään ihmisen pystyasennossa liikkuvaa hahmoa. Niinpä kuvaajan alkuvalmistelut ennen varsinaisen kuvaamisen aloittamista tähtäävät usein siivekkäiden ystäviemme tärkeimpien aistien, näön ja kuulon, peittämiseen.

Piilokoku

Tässä petkutustoiminnassa näyttölee valokuvauskoju keskeistä roolia. Kojun käyttöä ei pidä väheksyä. Niin tekevätkin vain ne, jotka eivät ole kojussa tuntiakaan viettäneet. On selvää, että taitava piilokojun käyttö on koko lintukuvauksen perusta. Oikein rakennetun piilokojun myötä kuvaaja sopeutuu luontoon, tulee osaksi sitä ja vapautuu ihmisen hahmon asettamista kahleista. Linnut luulevat kojua isoksi kiveksi, vesillä piisaminpesäksi tai eivät havaitse hyvin naamioitua kojua lainkaan. Auto on myös toisinaan hyvä piilo.

Kojussa oleskelu ei ole puuduttavaa kytkimistä. Aiheen edesottamusten seuraaminen usein vain muutaman metrin etäisyydeltä on jo sinänsä elämys, jota tavallinen lintuharrastaja kokee tuskin koskaan. Kokemuksiin voi lisätä vaikkapa laineitten liplatuksen, myyrien viikinan, västäräkin istumisen kojun katolla - kaiken kaikkiaan rentouttavan tunnelman! Eikä unohda sovi sellaisia kivoja piristykisiä kuin pakkasaamat, ukkossateet, tohelot hirvet tai sisään tunkeutuvat käärmeet.

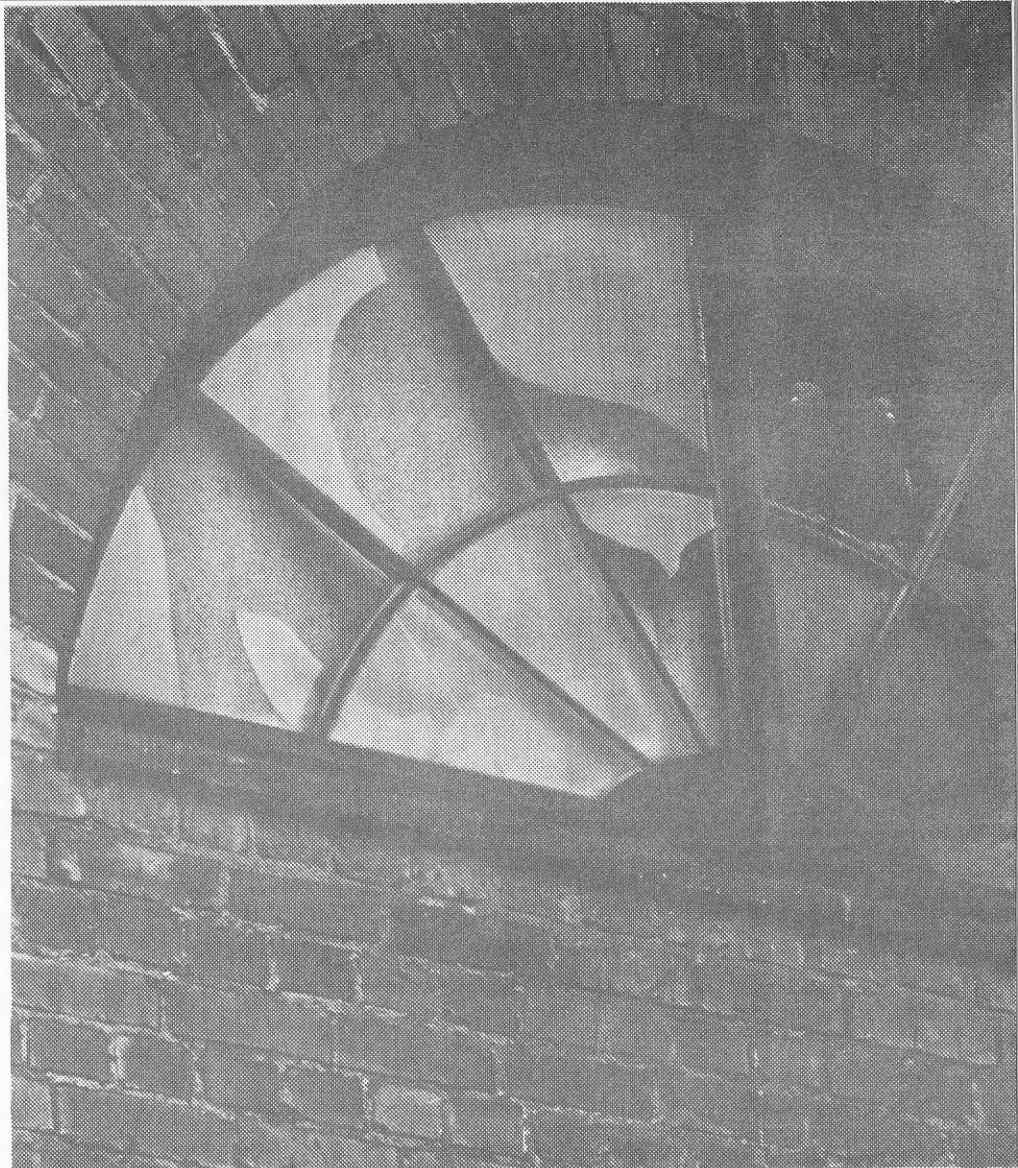
Piilo on luonnonkuvaajan työväline samoin kuin kamera. Piilo muovautuu kulloisenkin tarpeen ja maaston mukaan. Väriltään se on milloin vaalea, milloin vihreä tai ruskea; muodoltaan korkea tai matala; materiaaliltaan kangasta tai kovalevyä; sijainniltaan puussa, maassa

tai vetten päällä. Pääsääntönä on pidettävä, että piilo sopeutuu ympäröivään luontoon mahdollisimman hyvin. Se voi olla myös yksinkertainen, makuualustalle paneutuneen kuvaajan ylleen vetämä maastovärinen kangas. Ainakin seuraavat seikat on syytä ottaa huomioon kojuun rakennettaessa ja käytettäessä:

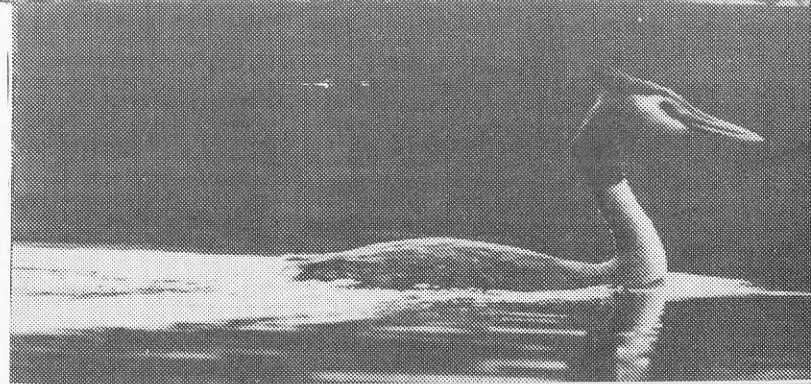
- pienikokoisemman ja kauempaan sijaitsevan "valekojun" käyttö ennen varsinaisen kuvauskojun pystyttämistä.
- koju tehtävä yöllä mahdollisimman nopeasti.
- naamioitava hyvin lähimaastosta kerätyllä materiaalilla.
- kuvaushetken sopiva valaistus suunniteltava ja otettava huomioon jo kojun pystytyshetkellä.
- ei risuja tai muita esteitä kuvauslinjalle. Taivutetaan sivuun, ei taiteta.
- monikäyttömahdollisuus: voit "istuttaa" lähimaastoon istutuspään, sopivan kiven tai vesikasvimättään, joihin linnut pysähtyvät.
- ruokahoukuttimet; usein yhdessä edellisen kohdan kanssa. Esim. kurjet vehnänjyviltä!
- ääniatrappien käyttö linnun reviirillä. Esim. pyy pyypillillä.
- lentokuvien ottomahdollisuus; ts. objektiivin tarpeeksi väljäksi kojuun tehdyssä aukossa. Suorita ns. panorointi.
- kojukangas riittävän paksua; kuvaajan hahmo ei saa näkyä läpi.
- kangas ei saa lepattaa. Kiristä sisäpuolelta hakaneuloilla.
- mitä matalampi kojun malli sitä vähemmän linnut sitä vierastavat. Ympäriille aitauksen tapainen, jotteivät tollot hirvet tallo. Saaristossa käännetyn veneen mallinen.
- puuhun tehdyssä kojussa maanomistajan lupa.
- puolituntinen siivous kuvausten päätyttyä.
- usein mentävä yöllä ja lähdettävä yöllä kojusta.
- hiljaisuus heti kojuun menon jälkeen. Kuvaamaan voi ruveta myöhemmin.

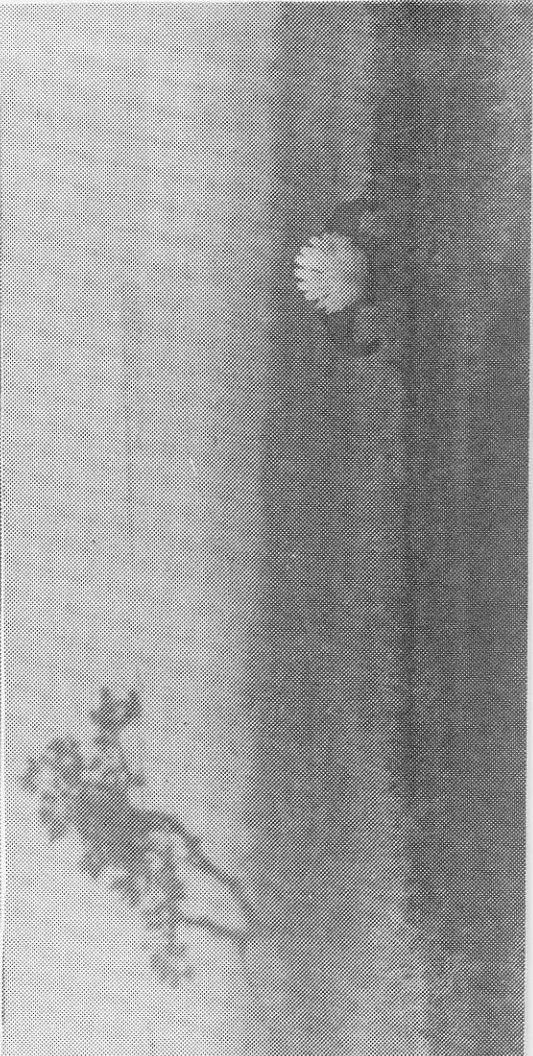
Kuvauspaikka valitaan keskitetyn lintujen suosiman ympäristön mukaan, ei keskelle järvenselkää, vaan lintujen suosimaan pieneen lahdelmaan tai lampeen; ei keskelle suota, vaan lintujen käyttäytymisen seuraamisen jälkeen tehtyjen päätelmien mukaan. Hyviä kuvausmaastoja, joissa häirintää tapahtuu tuskin lainkaan, ovat ainakin erilaiset ruokintapaikat, luonnolliset ruokailupaikat, nukkumapaikat, pesänrakennustarvikkeiden hakualueet, soidinpaikat, keväiset pälvet, jätteen sula-kohdat, lieterannat, suolammet ym. Kojun käyttömahdollisuudet ovat lähes rajattomat.

Em. kuvaaminen ei ole helppoa, kuten ei hiipimällä tai muutontarkkailutalliolta yrittäminenäkään. Lieneekö siinä eräs syy pesäkuvausten harjoittamiseen, tuohon kiisteltäyn ja parjattuun lintukuvausten alaan. Koko luonnonkuvausten idea lähtee, ja on aina lähtenyt, luonnon tunnetuksi tekemisestä, eräänlaisesta rehellisestä suhtautumisesta luontoon ja sen ilmiöihin. Tämä rehellisyys, valokuvausten myötä välittyvä totuus (mikä mainio väline kuvaus onkaan tässä tarkoituksessa!) on hyvä muistaa pesäkuvauksestakin puhuttaessa. Lintukuvauksessa pesintään liittyvät tapahtumat tulisi esittää siinä suhteessa kuin ne lintujen omassa elämässä esiintyvät. Ei enempää, ei vähempää.

KUVAT
MATTI VALTA

Herkästi häiriintyvien tai erittäin harvinaisten lajien kuvaamista pesältä on tietysti vältettävä. Valistus tuo tässäkin asiassa parhaat tulokset. Häirinnälle alttiita ovat mm. rastaat, kyyhkyt, töyh-töhyppä, useat vesilinnut, kirviset, haukat ja tietysti huuhkaja ja kurki. Varislinnuista varsinkin närhi tarkkasilmäisenä on hanakka käyttämään hyväkseen kuvaajan tai lintuharrastajan löytämän avopesän antimia. Joten olkaapa tarkkana.

Kuva tehdään - ei oteta, ei näpätä

Yhden mieleiseni kuvan saamiseksi ainakin minun on käynnistettävä vähintään pari päivää kestävä kuvausprojekti. Hyviin tuloksiin pääsee vain vaivaa näkemällä. Valokuvan teko on kuvan eri osa-alueiden hallintaa. On nivellettävä yhteen tausta, kohde, perspektiivi, väri, sävy, sommitelma ym. Oppia yleisistä valokuvailmaisuun liittyvistä seikoista saa alan lehdistä, kirjoista, työväenopistosta, kamerakerhoista ja toisten aikaansaannoksia tutkiskelemalla. Itse olen vuosien varrella havainnut ns. fotovihon tarpeellisuuden. Lintu- ja muut luontohavainnot toiseen ja valokuvaukseen liittyvät muistiinpanot toiseen viikkoon. Siihen kannattaa tuherata vähänkin merkittävät tapahtumat ja vastoinkäymiset, joita kuvausprojektin yhteydessä on sattunut. En tarkoita aukkojen tai aikojen kirjaamista, vaan tietoja lintujen käyttäytymisestä, jättien sulamisesta tietystä salmesta, kuvausedellytyksistä tietyllä jalaistuksella, filmin kehityskokeilusta tms. Omista kokemuksista, usein yrityksen ja erehdyksen kautta, oppii todella paljon ja kenties mieleenpainuvimmin. Muilta kuvaajilta kannattaa kysellä heidän töppäilyjään.

Valokuvateknisetkään seikat eivät luonnonkuvauksessa ole ylipääsemättömiä. Oppia aukoista, ajoista, terävyysalueista ja filmeistä saa alan oppaista. Eräitä lintukuvauksen erityispiirteitä lienee kuitenkin syytä kirjata. Sommitelma eli kompositio on lintukuvauksessakin varsin tärkeä:

- ei pääkohdetta kuvan keskelle, vaan kuvan kolmanneksien leikkauspisteeseen (ns. kultainen leikkaus). Näin vältetään kuvan tylsyys, jähmettyneisyys, staattisuus.
- linnun katseelle tai lennolle tilaa, jotta kohde ei törmää kuvan reunoihin.
- uintivana mukaan tai juoksevan "mennyt matka".
- kohteelle vastapainoa kuvan toiselle lohkolle joko ajatuksellisella ratkaisulla (esim. katseen suunta) tai kuvapinnan jaotellulla (esim. kivi, aurinko, tummuus, epäterävyys), jottei kuva "keikahda kumoon".
- klassinen kolmiosommitelma tai pääasiat vaikkapa aivan kulmiin.

Mahdollisuuksia on lukuisia. Käytä vaikka korostettua symmetrisyyttä tai tässä mainittuja monivivahteisempia ratkaisuja. Hyvä on myös muistaa, että kuvan optinen keskipiste sijaitsee jonkinverran matemaattisen keskipisteen alapuolella, joten kompositio on aina tukevampi, mikäli raskaat ja tummat ainekset sijaitsevat kuvan alaosassa ja vaaleus ja väljyys yläosassa. Ilmaviksi tarkoitettujen lentokuvien kohdalla tilanne on tietysti täsmälleen päinvastoin.

Teknisistä seikoista kannattaa kiinnittää huomiota filmin valintaan. Mustavalkopuolella valinta on helppo, sillä markkinoilla olevat 400 asan filmit ovat korkealuokkaisia. Väririntamalla en tiedä yhtään 64 asaa herkempää diafilmiä, johon voisi olla tyytyväinen. Väri negatiivifilmit jäävät puolestaan jälkeen diafilmeistä eikä vähiten kopioiden huonon laadun takia, joten ne pitäisi siis tehdä itse.

Objektiivista ovat lintukuvaajalle käyttökelpoisia kaikki laajakulmasta pitkiin teleihin. Useimmin tarvitsee tuollaista 75 - 150 millistä ja 400 - 500 millistä, joilla karkeasti ottaen toisella otetaan linnut maisemassa -kuvat ja toisella potretit. Jalustan on syytä olla mahdollisimman tukeva. Hyväksi olen havainnut Velbon AEF:n. Pitemmälle ehtinyt lintukuvaaja tarvitsee kosolti muuta rikkamaa, joilla voi vaivattomammin toteuttaa ideoitaan: höyhenmakuupussi, kumivene, kaukolaukaisin, filminsiirrin, suodattimet, atrapit ym.

Eteenpäin rohkeudella!

Äijällä kuin äijällä rupeaa olemaan tätänykyä upea kamera ja jokin tele hankittuna. Äijä voi olla muutontarkkailija, petomies, rengastaja, jopa pinnamies - naisiakaan unohtamatta. Yleensä nippelikimpaletit ovat kotona naftaliinissa, mutta toisinaan huseerataan pitkin rantoja ja metsiä räiskytellen sinne tänne. Koko touhusta on tuloksena tyhjä lompakko, täyttyvä roskakori, tarvikemyyjien hymy ja filmivalmistajan hohotus. Kuten suomalainen valokuvaus yleensäkin ei lintukuvaus kaipaakaan tällä hetkellä mitään tyytyväistä pään päälle tauttamista, vaan pikemminkin piiskansivalluksia, jotta päämäärättömästä näppäilystä päästäisiin eteenpäin. Kaivataan tavoitteen asettamista, vakavampaa suhtautumista, harkintaa, työtä ja taas työtä.

Tässä tilanteessa, kun järjestelmäkameroiden myynti on noussut 75% viime vuodesta, kun valokuvauskurssit ja kaikenkarvaiset safarit täyttyvät innokkaista luontokuvaajista ja kun vanhoilla vienosillakin on varmasti kameransa tallella, ei voi kuin ihmetellä, miten vähän kuvaajien aikaansaannoksia näkee julkisuudessa. Kaikki ei voi selittyä em. hutiloiduilla työskentelymetodeilla, vaan arkuus ja kritiikin pelko kukoistavat. Tekosyyksi tarjotaan liiallista vaatimattomuutta ja olematonta kunnianhimoa.

Suomessa ei ole puoliammattilaisluonnonkuvaajaa (ammattilaisia lienee yksi), joka olisi keskittynyt yksinomaan lintujen kuvaamiseen. Laajasta harrastelijoitien kentästä saattaa löytyä jokunen. Ei ole siis ihme, ettei varsinaisia persoonallisen tyylin omaavia lintukuvaajia ole ilmaantunut. Persoonallinen ilmaisu, jos sitä on, jää saman kuvaajan muun kuvatulvan joukkoon selkiintymättä selkeäksi tyyliksi. Omaehtoiseen työskentelyyn kykenevillä harrastelijoilla olisi nyt hetkensä tuottaa uutta ja iskevää.

Tällä hetkellä on lintukuvan perusongelmat voitettu suomalaisen lintukuvan parhaimmistossa. Epäilemättä lintukuvan tulevaisuus suuntautuu yhä enemmän kuvaajan omiin luoviin tarpeisiin. Ennustanpa, että värin ja valon käyttöön tulee rohkeutta, samoin sommittelmalliset uutudet, eräänlainen vaikeaselkoisuus ja monitasoisuus tekevät tuloaan. Linnut tulevat esiintymään yhä enemmän ympäristöössään, ekologisessa lokerossaan tai alistetussa asemassa maiseman osatekijöinä, sommittelmallisina täytehahmoina. Tai sitten linnuista kuvataan vain osia, anatomisia paloja! Tähän kaikkeen on hyvät edellytykset valokuvauksen yleisen kehityksen ja jatkuvan kiinnostuksen nousun myötä.

Lintujen kuvaaminen on epäilemättä metsästysvietin tyydyttämistä. Se on tietoa lajeista, etologiasta, valokuvaustekniikasta, kompositiosta, estetiikasta yleensä ja väriopista. Tähän tietouteen kun lisää oman ideointikykyä ja sitkeän toteuttamisinnan, ovat tulokset varmasti sellaisia, joista on täysi oikeus olla hieman ylpeäkin.

POHJANTIKAN ESIINTYMISESTÄ VARSINAIS-SUOMESSA

ANTTI KARLIN

Pohjantikkaa pidetään Varsinais-Suomessa melko harvalukuisena pesimälintuna. Asian selvittämiseksi on laadittu tämä katsaus. Havaintoja on pyydetty TLY:n jäsentiedotteissa. Kaikki saadut havainnot on vietty yhdistyksen arkistoon, jonka aineistoon tämä katsaus perustuu. Kaikkiaan on saatu havaintoja 140 henkilöltä, jotka ovat havainneet yhteensä 802 pohjantikkaa, mikä tekee 5.8 tikkaa/ henkilö. Pesälöytöjä on tehty 15, ppikuelöytöjä kaksi.

Seuraava lista kertoo vähintään kymmenen pohjantikkaa havainneet ornitologit: Lennart Saari 53 havaintoa, Esko Gustafsson 46, Rauno Tenovuo 41, Jarmo Laine 35, Veijo Peltola 25, Tapani Numminen 24, Harri Päiväranta 18, Esko Tarponen 18, Jaakko Heinonen 16, Ismo Lahtonen 15, Markku J. Saarinen 15, Olli Tenovuo 15, Matti Eloranta 14, Rolf Karlson 14, Asko Suorenta 14, Arvi Uotila 14, Hannu Kormamo 13, Risto Saranto 13, Jyrki Uotila 13, Esa Lehikoinen 11, Jouni Saario 11, Antti Karlin 10 ja Jorma Tenovuo 10. Erityisesti mainituille, mutta myös mainitsemattomille kuuluvat suurimmat kiitokset tämän katsauksen laatimisesta

Esiintyminen koko maassa

Pohjantikan pesinnän painopiste on kaikkialla maassa karuilla metsäseuduilla, mutta pesimämaaston kuvaukset vaihtelevat eri alueilla. Tavallisesti se pesii kuusikkovaltaisissa metsissä, mutta myös mäntykankailla on melko yleistä. Pesivänä pohjantikkaa tavataan koko maassa, mutta Tunturi-Lapissa ja Lounais-Suomen eteläosissa se on erittäin harvinainen. Pohjantikan valta-alueita ovat Tornio - Kainuu, Peräpohjola ja Metsä-Lappi, missä laji on yleinen, joskin kaikkialla harvalukuinen. Vuosittaiset kannanvaihtelut näyttävät pohjoisessa suurilta. Pitkäaikaisia muutoksia esiintymisessä maassamme ei kirjallisuuden pohjalla voida todeta. Ilmeisesti pohjantikkakanta on kuitenkin metsänhoidon vuoksi nopeasti taantumassa (PLV).

PLV tuntee Varsinais-Suomesta kolme pesälöytöä ja yhden pesintää aloittaneen parin. Nämä havainnot on sisällytetty tähän aineistoon, kuten muutkin kirjallisuushavainnot (mm. Lintumies- ja Ornis Fennica-lehdet selattu). Myös Palmenin arkiston havainnot ovat TLY:n arkistossa.

Varsinais-Suomen naapurialueilta on tehty joitakin selvityksiä pohjantikan esiintymisestä. Fiskar ym. (1976) mainitsee lajin sangen harvinaisena pesiväksi lajiksi Tammelan seudulla, missä pareja lie-nee pesivänä vain muutama. Talvisin kiertelevänä jokseenkin harvinainen. Tammelan seudun tiheysarvio on noin 0.5 paria/ 100 km² (Fiskar ym. 1976).

Esiintyminen Varsinais-Suomessa

Kaikkiaan on käsitelty 634 havaintoa, jotka on esitetty taulukossa 1. Kukin havainto tarkoittaa yhtä nähtyä tikkaa kyseisenä kuukautena. Täten summa eroaa alussa esitetystä, koska samaa tikkaa on voinut olla katsomassa useampi henkilö samana päivänä. Pesimähavainnot käsitellään erikseen.

Taulukko 1. Pohjantikkahavaintojen jakautuminen kuukausittain.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	YHT.
1926-64	-	1	-	2	2	-	-	2	3	3	3	1	17
1965	2	-	1	1	-	1	-	1	-	4	1	1	12
1966	2	-	1	-	-	-	-	-	1	-	3	2	9
1967	9	-	4	1	-	-	2	-	-	-	-	1	17
1968	1	-	-	-	-	-	-	-	11	15	7	9	43
1969	16	4	5	-	2	-	-	-	4	22	22	12	87
1970	18	4	3	1	3	-	-	1	-	12	2	1	45
1971	8	6	8	3	-	-	2	-	11	9	11	9	67
1972	9	13	4	11	3	-	-	1	-	8	1	5	55
1973	8	4	1	2	2	-	-	1	5	8	6	4	41
1974	3	3	6	11	5	3	1	1	5	5	3	-	46
1975	1	2	-	1	1	-	1	-	19	33	4	6	68
1976	18	4	2	2	-	1	-	-	5	8	3	-	43
1977	-	1	2	6	5	-	-	1	6	14	8	3	46
1978	7	9	4	4	2	-	-	-	1	9	3	1	40
1979	3	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	7

Yhteensä 105 52 42 46 25 5 6 8 72 150 77 55 643

Eniten tikkoja on havaittu lokakuussa, jolloin on pohjantikkojen vaellus voimakkaimmillaan. Tammikuun suureen havaintomäärään vaikuttanevat sekä talvilintulaskennat että ns. "pinnapaine". Syksyllä vaellus alkaa jo elo-syyskuussa ja sitä kestää aina marras-joulukuuhun asti. Monet tikat ovat pysytelleet samoilla alueilla talvikukausina ja vasta keväällä ne ovat lähteneet pohjoisemmaksi pesimään. Koska pohjantikka on keväälläkin hyvin vaihtelias laji, se jää helposti kevään huomassa huomaamatta. Myös pesintäaikana laji on hyvin hiljainen ja piileskelevä.

Alatalo (1972) toteaa pohjantikan siirtyvän talveksi etelään päin. Palaaminen pesintäalueille tapahtuu hitaammin ja/tai hajanaisemmin, koska kevään siirtymät ovat syksyistä pienempiä (Alatalo 1972). Tämä havaitaan myös tässä aineistossa (ks. tarkemmin vaellukset).

Taulukko 2. Sukupuolelleen tunnistetut pohjantikat kuukausittain.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	YHT.
koiras	42	27	14	15	6	1	2	1	18	42	42	23	233
naaras	37	17	16	14	12	3	2	1	7	24	14	16	162
nuori	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	-	7
ei määr.	26	8	12	17	7	1	2	6	47	79	19	16	240
Yhteensä	105	52	42	46	25	5	6	8	72	150	77	55	643
sukupuol. määrä-%	75	85	71	63	72	80	67	25	53	47	75	71	63

Sukupuolelleen pohjantikoista on määritetty 63 %. Koiraiksi on määritetty 36 %, naaraksi 25 % ja nuoriksi yksi prosentti. Harmaapäätikoista koiraiksi oli määritetty 17 % ja naaraksi 12 % (Karlin 1979b). Pikkutikka-aineistosta Varsinais-Suomesta vastaavat luvut olivat 21 ja 13 %. Pohjantikka on täten pikkutikkaakin selvästi kesympi ja tulee siten helpommin sukupuolelleen määritetyksi. Määrittysten koirasvoittoisuus pohjantikalla johtuu todennäköisesti siitä, että koiraan keltainen päälaki on helppo havaita. Sama ilmiö on todettu harmaapäätikoista (Karlin 1979b) ja pikkutikalla (Karlin 1979a).

Talvella sukupuolelleen määritettyjen tikkojen osuus on korkein, sillä linnut ovat tällöin kesyjä. Keväällä koiraisten osuus ei poikkea naaraiden määrästä. Tämä johtunee siitä, ettei koira ole mitenkään näkyvä keväällä, kuten esim. harmaapäätikka, jolla on selvä ja kuuluva soidin. Käsiteltävästä aineistosta löytyi ainoastaan viisi havaintoa, jotka koskivat soidinta: 7.4.1974 koiras rummutti, 7.4.1974 naaras rummutti, 30.4.1972 koiras äänteli, 8.5.1977 koiras rummutti ja 15.6.1974 naaras päräytti puhelintolppaa. Täten voidaan todeta, että pohjantikka on huomattavasti sukulaisiaan hiljaisempi ympäri vuoden.

Taulukko 3. Pohjantikkahavainnot kunnittain.

Kunta	Havainnot	Kunta	Havainnot
Turku (Ruissalo)	179 (84)	Rymättylä	79
Kustavi	57	Parainen	33
Laitila	23	Raisio	19
Uusikaupunki	16	Karinainen	14
Askainen	10	Perniö	9
Mietoinen	7	Naantali	7
Lieto	6	Paimio	6
Kalanti	5	Merimasku	4
Vehmaa	4	Piikkiö	4
Pöytyä	3	Iniö	2
Rusko	2	Taivassalo	2
Merttila	1	Nauvo	1
Pertteli	1	Sauvo	1
		Kaarina	68
		Dragsfjärd	23
		Koski TL	16
		Yläne	12
		Suomusjärvi	8
		Korpoo	6
		Pyhäranta	6
		Salo	4
		Mynämäki	2
		Masku	2
		Halikko	1
		Nousiainen	1
		Yhteensä	644

Pohjantikkaa on havainnoitsijoista riippuen tavattu eri puolilla maakuntaa. Turku ja Ruissalo ovat luonnollisesti aineiston kärjessä.

Pesinnästä

Arkistossa oli tiedot 11 pesinnästä, minkä lisäksi Karhumäki (1979) tuntee neljä pesintätapausta. Seuraavaan listaan on kerätty näistä pesinnöistä saadut tiedot:

vuosi	päivä	kunta	pesäpuu	korkeus maasta	muuta
1827		Turku			pesälöytö
1947	18.6	Nou	kuusi	2 metriä	♂ + 4 pull.
1967	18.6	Kal	kuusi (kuollut)	1.5 m	
1968		Yl	haapapötkkelö	?	kanahaukan pesä lähellä
1969	1.-26.6.	Lai	?	?	♂ + poikasia
1972	6.7.	Kos	koivukelo	?	kanahaukan pesä 200 m
1973	9.6.	Suo	elävä kuusi	1 m	poik. läht. 23.6
1974	15.6.	Yl	laho haapa	3 m	kanahaukan pesä 40 m, pesä tyhjä 7.7
1974	27.6.	Kar	mänty	7 m	" " 6.7
1975	16.6.	Kis	mänty (vanha kolo)?		kerjäävät poikaset
1978	8.7	Nou	mänty	3.5 m	" "

Karhumäen (1979) aineistossa on lisäksi pesälöydöt seuraavasti: kalliomänty kaksi pesää, mäntykelo yksi pesä ja kuusipötkkelö yksi pesä. Lisäksi Karhumäki (1979) ilmoittaa löytäneensä yhden pesän kanahaukan pesän läheisyydestä. Linkola (1967) ilmoittaa löytäneensä 10 pesää kuusesta, kolme koivupötkkelöstä, yhden männystä ja yhden nuoresta haavasta. Täten näyttää siltä, että pohjantikka pesii Hämeessä enemmän kuusiin ja Varsinais-Suomessa enemmän mäntyihin. Linkolan (1967) aineiston pesien korkeus vaihteli 0.6 - 9.0 metriä (keskimäärin 3.5 metriä). Myös Varsinais-Suomen aineistossa pesien korkeus maasta oli matala, 3.2 metriä.

Kanahaukan pesien läheisyydestä on Varsinais-Suomessa löydetty neljä pesää (27 %). Linkolan (1967) aineiston 21 pesästä tai reviiristä 17 on sijainnut samanaikaisesti asutun kanahaukan pesän lähinaapurissa 30 - 400 metrin etäisyydellä. Linkola (1967) toteaaakin kanahaukalla ja pohjantikalla olevan samantapaiset biotooppivaatimukset. Molemmat lajit vaativat syrjäistä metsäaluetta, tuoretta maapohjaa ja vanhaa mahdollisimman vähän hakattua puustoa.

PLV:n mukaan muninta alkaa toukokuun alussa, joskin pääosa kannasta muninee toukokuun lopussa. Varsinais-Suomen aikaisimmat poikaset lähtivät pesästä 23.6. Vielä 8.7 on poikasia tavattu pesästä, joten poikaset lähtevät koloistaan kesä-heinäkuun vaihteessa.

Laitilassa on 23.7 tavattu poikue, jossa oli koiras ja yksi nuori lintu. Toisen poikueen tuntee Karhumäki (1979) Salon seudulta. Ilmeisesti poikueet häviävät melko nopeasti pesien lähistöltä.

Ilmeisesti pohjantikka pesii harvalukuisena koko Varsinais-Suomessa, sillä siitä on arkistoon ilmoitettu touko-heinäkuulta pesälöytöjen lisäksi 30 yksittäishavaintoa. Osa voi koskea kesällä kierteleviä lintuja. Tähän viittaavat ainakin seuraavat havainnot: 27.5 Dr, Högsåra, 1.6 Kus, Isokari, 24.5 Kus, Isokari, 26.5 Uu, Kajakulma ja 20.5 Ruis-salo.

Ruokailusta

Taulukko 4. Ilmoitetut pohjantikan "havaintoalustat".

kuollut kuusi	37	tikkaa
kuusi	34	"
koivu	17	"
männi	15	"
puupino tms.	13	"
tammi	3	"
kuollut männi	2	"
laho koivu	2	"
sähkötolppa	2	"

Lisäksi pohjantikan on havaittu ruokailevan yhden kerran seuraavissa kohteissa: juurakkokasa, jätekasa, kanto, lahopuu, leppä, mökin seinä ja omenapuu. Kaikkiaan oli ilmoitettu 132 tikan ravintokohde, mikä on noin 20 % koko aineistosta.

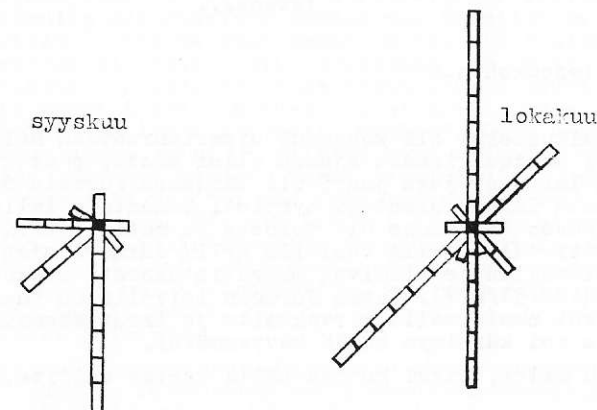
PLV ilmoittaa pohjantikan ravinnon koostuvan kuolleissa havupuissa elävät kaarnakuoriaiset ja niiden toukat. Myös muurahaisten ja jopa pihlajanmarjojen mainitaan kuuluvan ruokavalioon. Tässä aineistossa havupuiden osuus on 67 %, joten havupuut muodostavat pohjantikkojen tärkeimmän ravinnonhankinta ryhmän.

Pesien etsijöille voidaan vinkiksi esittää PLV:n tieto, jonka mukaan pohjantikka hakkaa muita useammin renkaita puiden runkoihin imeäkseen niistä mahlaa.

Vaelluksista

Tässä aineistossa on ilmoitettu ainoastaan kaksi vaellushavaintoa keväältä: 23.3 kaksi tikkaa S ja 8.4 yksi RW. Syys-lokakuulta havainnot on huomattavasti enemmän (ks. kuva 1).

Kuva 1. Ilmoitetut vaellussuunnat pohjantikalle syys-lokakuussa.

Syyskuussa vaellus on suuntautunut selvästi etelään, mutta jo lokakuussa hajonta on melkoinen. Tällöin pohjoinen suunta on tullut määräväksi ja etelä sekä lounas ovat vielä melko vallitsevia.

Alatalo (1972) esittää vaelluksen alkavan elokuussa ja se on selvästi voimakkainta syys-marraskuussa. PLV esittää vaelluksen alkavan vasta lokakuussa ja vuosien välisen vaihtelun olevan suurta.

Tässä aineistossa on sekä keväältä että syksyiltä ulkosaaristohavainnot, jotka on esitetty seuraavassa: 27.8.1965 Isokari, 4.5.1973 Dr, Vänö sekä 3. - 4.5.1975 Vänö. Jurmon havainnot ei ole tässä yhteydessä käsitelty. Keväällä vaellusta tapahtunee täten ainakin toukokuun alussa. Syksyllä vaellus alkaa jo elokuussa.

Pohjantikka on sikäli ihmeellinen laji, että se vaeltaa talveksi etelään päin, kun muut tikat tavallisesti vaeltavat talveksi pohjoiseen. Syytä tähän ei ole tutkittu eikä todistettu. Jälkipolvien tehtäväksi jääkin etsiä vastaus kysymykseen, miksi pohjantikat käyttäytyvät näin.

Kirjallisuus

- Alatalo, R. (1972): Harmaapäätikan, valkoselkätikan, pikkutikan ja pohjantikan esiintymisestä Suomessa. - Savon Luonto 4: 41 -46.
- Fiskar, M., A. Miikkulainen & A. Suoranta (1976): Tammelan seudun linnusto. - Lounais-Hämeen Luonto 58: 3 - 20.
- Karhumäki, J. (1979): Vähälukuisten tikkojen esiintymisestä pesimäaikana Salon seudulla 1967 - 1977. - Ukuli 10 (1): 32 - 37.
- Karlin, A. (1979a): Pikkutikka. - Ukuli 10 (1): 42 - 51.
- Karlin, A. (1979b): Harmaapäätikan esiintymisestä PLV:n alueella 1960 - 1978. - Ukuli 10 (3): 31 - 39.
- Linkola, P. (1967): Pohjantikan, *Picoides tridactylus*, pesimisestä kanahaukan, *Accipiter gentilis*, naapuruuudessa. - Ornis Fennica 44 (1): 21 - 24.
- PLV = Pohjolan Linnut Värikuvin.

BALLADI PINNOJEN VAIHEILTA

AVUSTAJA

jatkoa...

IV näytös eli loppukohtaus

Elämän päätarkoitukseksi oli kohonnut siperianrastaan hoitaminen. Koska lentokonetta ei kohtuullisessa ajassa olisi saatu, päättivät miehet astua valkoiseen laivaan, joka juuri oli lähdössä Turusta Saaristomeren reitilleen. Vanha Taistelulentäjä nyppisti komentosillalla nenäänsä nähdessään keitä hänen laivaansa oli tulossa ja mutisi peilitynystä säästä huolimatta, ettei tällaisella tuulella kyllä Jurmoon ajettaisi. Miehet majoittuivat salonkiin ja alkoivat määrätietoisesti rikkoo erästä toimintaohjeiden pykälää(51/m77). Matka Jurmoon laivalla on tuskallisen pitkä, mutta esimerkiksi nauttimalla virvokkeita ja irrottelemalla irvokasta lintumiesherjaa voi kärsimys käydä kevyemmäksi.

- Nyt tuntuu siltä, ettei hommaa tällä kertaa nuijita, saavisteli Eerik Voittoisa.

- Niin. Huomisaamuna Korppoon Jurmo eli Tuulien Jurmo eli Synkkä Paikka näkee viisi miestä, joilla ensimmäisinä Suomessa on tuhat elämänpinnaa. Sen kunniaksi! (miehet kohottavat pahvimukeja)

- Sen jälkeen otetaan kunnan kättelyote saarelaisesta ja taidetaan ostaa kalastajan kuukauden saalis ylihintaan!

- Ehkäpä myös kiipeämme Jurmon Mäntyyn ja uiskentelemme Molkkuniemestä Santasaareen!

- Ynnä juoksennellaan nummella ehkä hiukkasan samalla kirkuen!

- Mahdollisuuksien rajoissa on, että kutsumme laivan miehistön kämpälle pinnajuhliin ja tuikkaamme Männikön tuleen!

- Mutta nyt, pojat, nyt rauhoitutaan, hei!

- Rauhoittumiselle! (miehet kohottavat pahvimukeja)

Matka eteni verkalleen läpi syksyisen saariston. Nötössä rynnättiin Stockmanin kauppaan ja Aspössä mentiin kannelle vilkuttamaan Aspö-Berik-pelimännille. Saaristo se vain eli tasaiseen tahtiin elämänsä: kaikessa läsnä meri, muotoaan muuttavat pilvet ja jostakin johonkin käyvä tuuli vedenpintaa tönimässä. Aspön jälkeen tuumiskeltiin uskaltaisiko Vanha Taistelulentäjä ajaa suoraan Utöseen näin tyynellä ilmalla, ja kun todettiin laivan kääntyvän sittenkin Jurmoon päin, singahdettiin sillalle kätävästi kättelemään kivaa kipparia ja halukkaasti hakkaamaan rusoposkista ruorimiestä sedällisesti selkään. Vesissä silmin vakuuttivat pinnamiehet ja miehistö ikuista ystävyyttä toisilleen.

Jurmo lähestyi. Kohta erottui laiturilla Oula Tsäksisjourtsu kirkasvärisessä peskissään heiluttelemassa neljäntuulenlakkiaan. Kalastaja seisoi totisena köysipoikana pollarien välissä ja polulla näkyi saarelainen kiiruhtavan laivaa vastaan. Miehet hypähtivät ketterästi laiturille rinkat selässään, sylissä pakolliset petrolikanisterit ja kaasupullot. Kärteltiin kymmenen ja puoli minuuttia. Saarelainen narahti:

- När ska ni fara tillbaka?

- Så snabbt som möjligt. Men trivs här sällan, västasi Hunger.

- Kommer ni ihåg den där gamla fiolen? Jag bara undrar...

Miehet painelivat jo asemaa kohti pimenevää polkua pitkin. Saarelainen huusi vielä jotakin perään, mutta armollinen kaakkoistuuli tempasi herjen hoiviinsa.

Kämpässä paloi valo, kamiina suitsutteli tuttua tuoksua ja katosta roikkui sinipunakeltaisia lappalaisvaatekappaleita kuivumassa. Oula otettiin oitis esitutkintaan, rasteasta vaadittiin selontekoa. Lapinmies paljasti, että rastes oleili Männikössä ja yleensä jatkuvasti sen itäpäässä.

Siinäpä todella paikallinen lintu, ihmetteli Oula silmät pyöreinä. Potkimalla, kivittämällä, sorkkimalla, niin: ei edes työntämällä saanut lintua matkoihinsa lempipaikaltaan. Vain iltapäivisin lintu poikkesi Männikön sisäosiin, mutta ei ollut kertaakaan viipynyt poissa 17 minuuttia kauempaa, ja käynti ajoittui aina klo 13.35.-15.10. väliseksi ajaksi. Mitä asioita linnulla oli Männikön sisäosissa toimitettavana, sitä Oula ei uskaltanut vielä lähteä veikkailemaan, mutta oli kuulemma kehitellyt joitakin hypoteeseja iltaisin yksin istuessaan, ja nytkin hän vaipui latialle kiemurtelemaan uuvuttavan, äännettömän naurun kourissa muistellesaan maukkaimpia keksintöjään. Miehet olivat haltioissaan. Tämä oli yhtä helppoa "kuin löisi sylilasta kirveellä päähän". Oula vakuutti valahtoisesti, että linnun nimen voisi jo piirtää havisvihkoon, mutta siihen ei kukaan tietenkään lähtenyt mukaan. Terve pessimismi on paras keino epäonnea vastaan. Ihmetystä herätti kun Oula Tsäksisjourtsu ilmoitti nukkuwansa yön kalastajan luona. Hän oli sopinut pienestä vierailusta, eikä halunnut herättää muita kolistelemalla myöhään takaisin. Kun mies oli mennyt, päivittelivät toiset, että ensikertalainen jurmonkävijä oli luonut noin hyvät suhteet paikallisväestöön, kun vanhoilla oli moikkauspinnan saamisessakin työ ja tuska. No, oli oikeastaan leppoisa, että poromies häipyi illaksi jaloista.

Miehet kaivoivat mikit esiin ja illanvietto lähti käyntiin. Tunnelma uhkui äärimmäistä lämpöä. Toveruuden henki säväytti säröittä. Nämä miehet olivat yhtä, he tiesivät, mikä elämässä oli tavoittelemisen arvoista, mitä kannatti vaivaa nähdän janota. Toisiinsa he suhtautuivat lämmöllä ja hellyydellä, ymmärtäväisesti ja auttavaisesti, jo etukäteen onustellen toisen aatokset ja toiveet. Ulkona vallitsi pimeä yö. Kaikki mikä jäi tämän parakin ulkopuolelle, oli kylmää ja kovaa, mutta kämppää kätki sisäänsä hyvänolon tunteen, leppoisuuden tiivistymän. Yhteenkuuluvuus lämmitti ja totisesti myös tee, jota nautittiin mikitolkulla. Juttelu eteni vaivatta kuin metsäpuro keväisin uusia alueita vallaten. Aiheita tuli ja jäi taakse. Surumielisen ymmärtäväinen hymy kasvoillaan he ruotivat noviisien toimia:

- Tälläkin hetkellä on linnunnimiä, joita ei Turussa voi ääneen lausua, koska eräiden harrastelijoiden psyyke ei kestä niiden mieleen tuomia muistoja. Viittaan vain sitruunavästaräkkiin ja alaskanviklaan.

- Onhan se selvää, että 2000km turhaan yhden linnun takia saattaa kismittää, ainakin kun on vielä läheltä viuhdonut.

- Joku vielä hermoile! vuodenpinnoistakin. Jotakin nakkelia tai kavaavaa stajataan itsepintaisesti vuorokaudesta toiseen. Hirveätä närää oli muuten aiheuttanut, kun joku matematiikan opettaja oli salailnut vuoriväsyä koko kesän!

- Tärkeintä oli, että eräs ornitologi ehdotti minulle ja Paljasjalalle osallistumista johonkin harrastajatutkintoon! Miltä näyttäisi kun kaksi ysiysiysin miestä istuisi siellä 30 vuotta nuorempien joukossa vääntämässä kieroista dioista lajia paperiin ja poistuisi huonoimmin tuloksin! Miehet hymisivät esaaottavasti, täynnä oikeutettua närkästystä.

- Joillakin läpiruntattu pinnadeologia määrää kuulemma jo lapsen nimenkin. Pinnakarjen nimiä tuputetaan enteellisesti poikien papinkirjoihin. Viittaan eräeseen pääkaupunkiseudun pinnamiehen etunimeen.

- Yllättävää, että eräs jengi päätti lähteä muutamaksi päiväksi sairastamaan kaukaiselle Lågskärin lintuasemalle. Minusta olisi helpompi oksennella kotosalla. Mutta ehkä he ajattelivat lämpimästi läheisiään ja tartuntavaaran minimoimiseksi päättivät muuttaa mahdollisimman eristettyihin oloihin.

Tietenkin keskustelu kieppui myös saamisen koitoksen ympärillä.

- Aamulla elämme elämämme suurimman hetken. Se on suurempaa kuin menestys työssä ja parempaa kuin mitä perhe-elämä oli joskus parhaimmillaan. Se on elämän ehdoton tähtihetki, jota olemme isonneet hemasta kehdosta asti, se on huipentuna, silkkä terävä kärki elämäkokemusten seassa... Se on elämänsä loppupiste, minkä jälkeen voi hyvillä mielin heittäytyä liusumaan alamäkeä...

- Ajatelkaa, pojat, määkin olen jo kuuskytkuus ja saan vielä kokea tällaisen onnen. Viiskyt neljävuotiaana kun 800 lenoi poikki, ei uskaltanut uneksiakaan tonnistä. Ja teill ei ollut silloin kun jotain seitsemän ja puolisataa. Saakelin niskapuhaltajat! Arvatkaa onko helppoa olla 48 vuotta pinnakärjessä? Mitä-hä? Ja kun pitäisi ensimmäisenä poikkasta tonni puhki, ovat nuoret pikkunilkat puhaltaneet eron kiinni kaikenmoisilla pinnoillaan. Olof Hunger vieräytti muutaman kuumen kyyneleensä pöydän vahakankaalle ja harmaantunut pää tutisi tunteiden tuudittamana.

- Vanha Olof! Täytetäänpä mukisi. Kyllä Sinä olet moraalinen voitaja, siitä ei pääse mihinkään.

Miehet valtasi voimakas sääli ja inhimillinen myötätunto Hungeria kohtaan. Toden totta, kyllä hän olisi ansainnut voiton. Niinpä kämpän seinät kuulivat yllättävän spontaanin kuorolauluksen neljän miehen suusta, niin yhtäaikaisen kuin sitä olisi pitkään harjoiteltu, ainoana häiritsevänä piirteenä Eerik Sammalkielen poikkeava ääntäminen:

- Vanha Olof! Sinä menet aamulla ensimmäisenä yksin Männikön itä-päähän, ja kun kämpän ikkunasta näemme Sinun viittelöivän, niin silloin vasta me lähdemme mukaan. Sinusta tehdään Ykkönen, sillä Sinulle se arvo totisesti kuuluu!

- arvotsiri totiseksikeli kuukkuu, päätti Sammalkielikin yhteneväisen ajatussisältönsä sanoiksi pukemisen.

Lämmin tunnelma senkun tiheni. Pöydän vahakangas ropisi tasaiseen tahtiin. Olipa maailma miten kova, kylmä, häily ja epäoikeudenmukainen tahansa, niin tästä TVH:n parakista oli tyylyys kaukana; täällä kohtuus ja oikeudenmukaisuus oli saavuttanut riemuvoiton; hyvyys oli henkäsyt sisään. Ilta kierähti yöksi. Utön majakka heitti uupumatta aina uuden ja uuden niittokiilan Saaristomeren pimeyteen. Miehet paneutuivat makuulle käytyään ensin laskemassa teepannun sisältöä johonkin kielletyistä paikoista. Maunu Paljasjalka toivotti hyvää yötä ja toiset vastasivat. Yleensä pinnamies on liian karski hyvänyöntoivotuksiin (pl. noviisi Jundström) mutta tämä ilta olikin erikoinen. Vanha Olof Hunger oli ystäviensä suurenmoisuudesta mennyt täysin mykäksi ja kuului nurkkapunkassaan itkevän hiljaa itseään uneen. Muuten oli aivan rikkumattoman rauhallista. Kaikkialla oli vastassa niin voimakas äänettömyyden seinämä, että siihen olisi voinut liidulla piirrellä huutomerkkejä.

Yön rauhan katkaisi jostakin ulkoa kantautuva hirveä, mylviävä ääni. Jokainen oli singahtanut istumaan sängyssään, eikä hengitys virranut kenenkään putkistoissa. Painajaismaisen kaamea ääni oli jäähmettänyt elintoiminnot. Eerik Voittoisa näki kämpän ikkunassa Jurmon vanhan kummituksen, Hermanssonin, kalpeat aaveenkasvot, mutta Hermanssonilla ei totta viekoon ole tuollaista ääntä - sen tietää jokaikinen joka on Jurmossa viettänyt pitkiä, pimeitä iltoja. Ehkäpä Hermanssonkin oli ääntä säikähtänyt ja oli nyt pyrkimässä kämppään turvaan. Ovi aukenikin kohta ja hengästynyt Hermansson heittäytyi pöydän alle vasten kuin haavanlehti. Tilanteessa ei ollut nauramista, jos ylimielinen ja itsevarma henki Hermanssonkin oli neloisissaan...

- Mikä hitto se oli, kysyi Inge Koukkuselkä Hermanssonilta ääni falsetissa vibraillen.

- Ei avistustakaan. Olen asunut täällä sentään liki kuusisataa vuotta, mutta tällä on uutta ja outoa. Vanha Lillstugubben se ei ole, eikä myöskään Höbergsgubben. Harugubben ei poistu Sandvikharunilta, enkä määrittäisi tätä vierailevaksi Sæpin Mollanderiksikään. Saakeli sentään, en tii enää vanhoilla päivilläni kaivannut tällaista. Hirvittävän karmiva ääni toistui. Kumeana jylinänä se pauhasi: "Pinnanmetsästäys ei kuulu lintuharrastukseen, vaan on alhaisten olentojen typerä peli".

- Tämä on näköjään teidän syytänne, siat, vaikeroi Hermansson pöydän alla. - Hoitakaa se pois täältä.

Ääni kuului taas, mutta vastakkaisesta suunnasta: "Muista. Maunu Paljas-

jalka, miten käypsit ohivilahtaneen kottaraisen mustakiuruksi. Älä unohda, Olof Hunger, kuinka heitit harmaasiepostia ruskosiepon. Palauta mieleesi, Inge Koukkuselkä, että vänsit nuoresta tyllistä kaspiantyllin, ja hyvä sinunkin on muistaa, Eerik Sammalkieli, että valkoperäsirrasi oli katteeton havainto. Eerik Voittoisa, myöntänet vihdoin, että plokkasit metsäviklosta erakkoviklon ja että pikkukuovista tuli kuin tulikin kaitanokkakuovi."

Kuka vielä voi väittää, että kaikki on järjellä selitettävissä, että henkimsailma muka on heikkohermoisten kuvittelua!?! Ääni vaihtoi taas paikkaa ja mylvi raivoisana kämppää lähestyessä: "Laskekaapa nopeasti todelliset pinnan ne niin kostoni voi hieman lieventyä". Miehet plarasivat vapisevin rantein lintukirjoja ja karsivat lajin toisensa jälkeen, myös varmoilta tuntuneet vauvalän havikset. Jokainen jäi alle valkean sadan. Tulokset huudettiin kämpän ovesta pimeälle nummelle. Ääni vaikutti tyytyväiseltä: "Siberianrastasta on turha hakea, sitä ei ole. Tämä oli järjestetty teille opetuksiksi. Nyt toistatte vielä perässäni katumus-tunnustuksen: 'Mieleni on puhdistunut käpyjen painosta ja on nyt kevyt kuin silkkikerttusen höyhen. Lupaan luopua bongauksesta ja unohtaa keräilyviettiini. Tyydyn ihaillemaan luonnonkauneutta, juoksemaan läpi laskentareittejä, rekisteröimään ruokintatiheyttä, keräämään loisia lintujen höyhenpukuista ja omistautumaan tieteen uutereksi apulaiseksi ja luonnonsuojelutyön väsymättömäksi puuhamieheksi...'" Miehet olivat olleet kaukun lamaannuttamia, mutta nyt alkoi itsesäilytysvaisto pelata: ei elämänsä tärkeimmistä sisällöistä voi noin vain luopua. Ja alkoi terve järkikin karistaa unen harteiltaan ja painaa säikähdyksen aikaansaaman sokean tottelemisen jalkoihinsa. "Mitä helvettiä", huusivat miehet ja heittivät makuupussinsa syrjään. He ryntäsivät tutkimaan lähimaastoa. Ja sieltähän löytyi useita kovaäänisiä! Kaikki langat johtivat - ei nyt Roomaan - mutta saarelaisen vanhaan varastoon, jossa nauroivat elämänsä makeinta naurua Maunu Sokea ja Oula Tsäksisjourtsu.

- Piti tämä arvata, räjäkyivät hirmustuneet bongarit.

- Sainpahan maksetuksi Keuruun harmejani, hohotti Sokea ärsyttävästi, mutta hiljeni pian jouduttuaan henkilöön käyvään käsittelyyn. Voittoisa oli mennyt soittamaan sairaskopterin valmiiksi, jotta kavereilla olisi vapaat kädet toimia. Myös lappalainen anti-bongari Oula Tsäksisjourtsu sai maistaa lantalaisbongarin rystyksiä.

Seuraavana aamuna miehet astuivat laivaan matkustaakseen kotiin. Tonni oli yhä katkaisematta. Viholliset olivat järjestäneet ikävän yllätyksen ja tsi hävettävän keikan. Kaikki oli ollut perverssin Maunu Sokean järjestämää jippoja.

Berghammissa Olof Hunger meni kannelle yksinäisyyteen hautomaan murhattaan. Ehtisikö hän enää elämässään saamaan tonnia puhki. Ensi vuonna hän saavuttaisi suomalaisen miehen keskimääräisen eliniän, ja pinnastressi on tainnut senkin saavuttamisesta pudottaa saumat pois. Ehkäpä jatkuva nälkäkin johtui vatsasairaudesta eikä retkeilyaktiivisuudesta... Pienet pyörteet kielivät jostakin vesilinnusta ja alakuloisen konemaisesti Olof Hunger vilkaisi sitä. Pintaan nousi pieni, turman sininen, useiden valkeiden laikkujen kirjailema pitkäpyrstöinen vesilintu, jolla oli kupeella punertava laikku.

- **VIRTA-ALLI!!!!** huusi Hunger ja hermostuneena pudotti kummiteutut Leitinsä reelingin yli mereen. Samapa tuo; lintu oli aivan lähellä. Syvästä apatiatilastaan huolimatta olivat toiset paikalla jo ennen kuin Hungerin särähtäneen huodon kaiku oli kimmahtanut Berghammin rantakaltseista takaisin.

Voiko tällaista tapahtua kuin kauneimmassa sadussa? Voiko sittenkin olla totta, että joskus ihmisen elämä voi olla kuin kauneinta runoa, iki-ihanaa seireenien musiikkia, täynnänsä ja tulvillaan värimaailman

hehkeimpiä edustajia, häiriintymätöntä täydellisuuden tunnetta? Nyt Se kuitenkin oli tapahtunut: Tonni oli peruuttamattomasti katkennut tällä spontaanilla havainnolla. *

Ei seurannut mitään normaalia riemurituuaalia - hetki oli liian juhlallinen ja arvokas siihen. Miehet seisoivat syvän liikutuksen vallassa - eikä vähiten Olof Hunger. Heitä kaikkia lämmitti ajatus, että Vanha Olof oli hetken ollut ylhäisessä yksinäisyydessään ainoa mies, jonka pinnatilannetta kuvasi nelinumeroinen luku. Nyt olivat kuitenkin kaikki Tonnin Miehiä. Maunu Sokea oli tahtomattaan tehnyt heille palveluksen houkutellessaan heidät Jurmon matkalle. Hattumiehet paljastivat päänsä ja lopulta käteltiin juhlallisesti ja vakavina. Silti sai liikutus ylivallan, ja Tonnin Miehet heittäytyivät vedet silmissä toistensa kaulaan ja läimäyttelivät rajusti nyyhkyttäen toisiaan. Päätettiin antaa laivan radiolla tapahtumasta tieto ulkomaailmalle ja lähetää Maunu Sokealle TYKSiin tuhat (1000) ruusua.

Virta-alli oli hämmästellään seurannut miesten käyttäytymistä ja oudoksuu erityisesti nyyhkytystä siinä määrin, että nousi siivilleen ja lensi saarten yli kohti matalalla pysyttelevää syysaurinkoa. Äänettöminä ja silmiään vastavaloön siristellen Tonnin Miehet seurasivat sen pienevää hahmoa, kunnes lintu lopullisesti katosi siellä missä auringon hehkuva puna sekoittui syvänsiniseen autereeseen.

Joku sanoi ihan hiljaa:
-Elämämme Lintu.

Muita sanoja ei tarvittukaan.

Lähdeluettelo:

Omakohmainen osallistuminen lintuharrastukseen Turun seudulla vuodesta 1968. (henkilökuvat, tapahtumat)

Keskustelut linturetkillä. (herjat, hetulat)

Keskustelut Turun Yliopiston kuppilassa, erityisesti klo 10.30. ja 14.30. -kahvitauoilla (ajankohtaistieto).

Bruun - Singer: Euroopan lintuopas (rarien tuntomerkit).

X X X X X X X X X

Balladi pintojen vaiheilta päättyi lopultakin ja nyt yleisön kiihkeit- ten pyyntöjen takia juttuun lisätään epilogi (=loppusanat, jälkinäytös), jotta nimimerkin suojanaamio saadaan riistetyksi Avustajan kasvoilta:

Juhlivat kansanjoukot ottivat Turussa Tonnin Miehet riemuiten vastaan. Miehet kiidätettiin televisiouutisten erikoislähetykseen, johon Sammalkieltä varten oli hankittu simultaanitulkki. Presidentinlinnassa käytiin ottamassa kättelypinna Kekkosesta ja vastaanottamassa taiteilijan malja. Sitten Tonnin Miehet repäisivät puhelinet seinästä ja rupesivat nukkumaan rästejään.

Myöhemmin Tonnin Miehet ehtivät lukeista Ukuliskin. Huvittuneina he totesivat, että heidän touhuistaan oli lehdessä tarinaa oikein jatkokertomuksena. Oli sitä hiukan osattu odottaakin, sillä miehet olivat todenneet toimitukselle, että pankaa vähän pinnajuttujakin, jotta saadaan lehteen lukemista. PT oli todennut siihen, että kirjoitelkaa vain, kyllä minä julkaisen. Miehet olivat hnyhtäneet ja lausahtaneet: "Tosi Pinnamiehen aika ei riitä kirjoitteluun. Seuraa sää vaan meidän meeno ja kirjota itte." Ja niin tuo täydellinen noviisi näytti tehneen...

PETOLINTUJEN SYYSMUUTONTARKKAILUA

KAUKASUKSELLA 20. - 28.9. 1980

Olli Arjamaa ja Rauli Lumio

Ryhmä Tampereen lintutieteellisen yhdistyksen jäseniä vahvistetuna turkulaisten kriittisyydellä teki tutustumisretken Neuvostoliiton Gruusiaan, Batumin lomakeskukseen, joka on Mustan meren itärannalla. Mukana oli yhdeksän ornitologia ja kuusi turistia. Matkan järjestivät matkatoimisto Oy Lomamatkat/Rautatieläisten Matkailuyhdistys ja neuvostoliittolaisena osapuolena Inturist.

Etukäteen tiedettiin ainostaan, että Itä-Turkissa oli havaittu 22.9.76 yli 137 000 muuttavaa petolintua ja viime syksynä yhdessä päivässä 45 000 petolintua Koillis-Turkissa. Meitä ennen ei Batumissa ollut käynyt ornitologeja; koko Mustan meren itärannikoltakin on julkaistu vain niukasti havaintoja petolintujen syysmuutosta.

Lentoyhteyksien viivästymisen takia perille saavuttiin vasta maanantaina iltapäivällä, lähes vuorokausi aikataulusta myöhässä ja kaksi vuorokautta Helsingistä lähdön jälkeen. Matkaa oli tehty ensin junalla Moskovaan ja sieltä lentäen eteenpäin. Paine oli kova. Ruokailun ja majoittumisen jälkeen lähdettiin nopeasti taksi-kaupungin näköalavuorelle tunnustelemaan muuttoa. Kaukasusvuoriston reunavuoret kohoavat melko jyrkästi Mustan meren rannasta, niin että muutama kilometri itäänpäin merkitsee jo nousua kilometrin korkeuteen. Itse kaupunki on levittäytynyt kapealle vyöhykkeelle meren ja vuorten väliin. Kaukana idässä näkyi lumihuipuisia vuoria cumulus-pilvien ympäröiminä. Lähimpänä rannikkoa oli toistensa lomissa meidät Batumin kasvityhteelliseen puutarhaan, joka oli vain muutama sata metriä merenpinnasta. Löysimme mäen, jolta oli hyvät tähytysalat joka suuntaan; näkyvyys oli 10-20 km, utua, lämpöä 20, tyyntä.

Buzzard yht. n. 30

Mer api "useita kymmeniä"

Nähtyjen petolintujen lentoreitin perusteella yritettiin arvioida, miltä vuorelta seuraavana päivänä muuttoa parhaiten näkisi. Mutta suunnitelmat pettivät. Neuvostoliitossa suunnistaminen on sotilaallista toimintaa ja siksi mm. karttojen ja kompassien vienti rajan yli on kielletty. Ilman karttoja ja kielitaitoa jouduttiin tiistai-aiamuna tyytymään siihen, että vuokraamamme Inturistin pikkubussi vei meidät Batumin kasvityhteelliseen puutarhaan, joka oli vain muutama sata metriä merenpinnasta. Löysimme mäen, jolta oli hyvät tähytysalat joka suuntaan; näkyvyys oli 10-20 km, utua, lämpöä 20, tyyntä.

Ensimmäiset petolinnut havaittiin jo klo 8. Ne ilmestyivät näkyviin aluksi yksittäisinä laaksojen udesta ja jäivät kaartelemaan vuorten väliin. Kun nouseviin ilmavirtoihin tuli lisää voimaa, spiraalienkin koko kasvoi. Parhaimmillaan tolpassa kieppui useita kymmeniä buzzardeja, ja tolppia oli näkyvissä yhtäaikaan monia. Pienet kotkaparvet ohittivat meidät meren puolelta matkalennossa tai liidossa. Idän suunnalla, korkeampien vuortenhuippujen yllä leijui 200-300 yksilön petolintupilviä. Klo 16.15 mennessä nähtiin 17 petolintulajia ja 10 300 yksilöä. Pääosa oli tietenkin buzzardeja, mutta mukaan mahtui 49 kääpiökotkaa, 30 pomarinaa ja 2 arokotkaa. Mehiläissyöjiä muutti 200-500 ja törmöpääskyjä 1000-3000 yksilöä.

Useimmat suurista parvista kiertelivät kaukana idässä ja siksi määritettyjen osuus jäi vähäiseksi. Muuton pääreitti kulki selvästikin idempänä.

Keskiviikkona satoi voimakkaasti. Pilvet roikkuivat matalalla ja vuorenhuiput olivat peitossa. Ei muuttoa. Yhdeksän aikoihin, subtrooppisten sadekuurojen tauottua, lähdettiin kahdella taksilla itäänpäin tiedusteluretkelle. Tulos oli heikko. Kuljettajien kanssa neuvoteltu aika loppui kesken ja ehdittiin vain nähdä lisää jyrkästi laaksoista kohoavia, tiheän kasvillisuuden peittämiä vuoria, mutta uutta stajauspaikkaa ei löytynyt. Palattiin hotelliin, matkalla alkanut sade jatkui. Iltapäivällä yritettiin uudelleen. Vaikka tähän mennessä oltiin jo totuttu kaupungin omalaatuisen liikenteeseen, niin siitä huolimatta tämän taksikuskin ajotyylillä oli sävähdyttävä. Kovassa vauhdissa ohiteltiin vastaantulevia vasemmalta puolelta ja punaisissa liikennevaloissa ei käytetty jarruja. Oman lisänsä meininkiin antoivat tiekuopat, joihin oli heitetty ilmeisesti pois pääsyn helpottamiseksi autonrenkaita. Teeviljelmille johtavilla, sateenuurtamalla pikkuteillä saatiin hyvä tuntuma kaikkiiin Volgan maasto-ominaisuuksiin. Putoukset tienreunasta laaksoihin olivat jyrkkiä: vaikka nenä oli sivuikkunassa kiinni, niin silti alla näkyi pelkkää ilmaa. Lopulta löydettiin reitti vuorel- le, joka oli puutarhan kukkulaa korkeampi ja n. 2-3 kilometriä kauempana merenrannasta.

Torstai-aiamuna 10 henkeä ahtautui pikkubussiin. Asfaltoiduista serpentiineistä ja kuorma-autojen ohituksista selviydyttiin "tavaomainen hiki" pinnassa. Sitten loppusuudella koettiin gruusialainen burn out. Renkaita savuttamalla sai bussi sen ver- ran pitoa alleen, että päästiin jatkamaan kiipeämistä. Henkilö- kohtaisista turvallisuusyistä viimeinen kilometri vuorenhuipul- le sentään käveltiin.

Muutto alkoi voimakkaana n. klo 10. Buzzardit kieppuivat sa- tojen yksilöiden parvissa laaksoissa, kiljukotkiakin oli 30-40 kerrallaan nostossa. Enää ei voinut sanoa, mikä petolintu kuului mihinkin parveen. Esimerkiksi puoli yhdeltä oli näkyvissä yhtä- aikaa n. 2900 yksilöä: Minne tahansa kiikarin tai kaukoputken suun- tasi, niin aina osui petoparveen. Ihailupinnoja saatiin runsaasti, mutta ei kosketuspinnnoja. Neljän rohkeimman joukossa olleisiin neljään arokotkaan suunnattiin koko optinen kalusto ja filmiä poltettiin pikatulena. 33 000 nähdyn petolinnun joukossa oli 171 varmaa ja 312 todennäköistä pikkukiljukotkaa, 138 kääpiö- kotkaa, 75 käärmekotkaa ja 1 hanhikorppikotka. Mehiläissyöjiä arvioitiin 2250 ja törmöpääskyjä n. 8000- 10 000 yksilöä.

Perjantai oli viimeinen retkipäivä. Aikaa ei riittänyt toisen stajauspaikan etsimiseen, vaan palattiin takaisin samalle vuorel- le. Sää oli edelleenkin hieno: 22 plusastetta, lähes tyyntä, utua idässä päin. Batumilaisen mittapuun mukaan aamupäivän muutto oli vaisua. Neljän ensimmäisen tunnin aikana muutti vain muutama sata

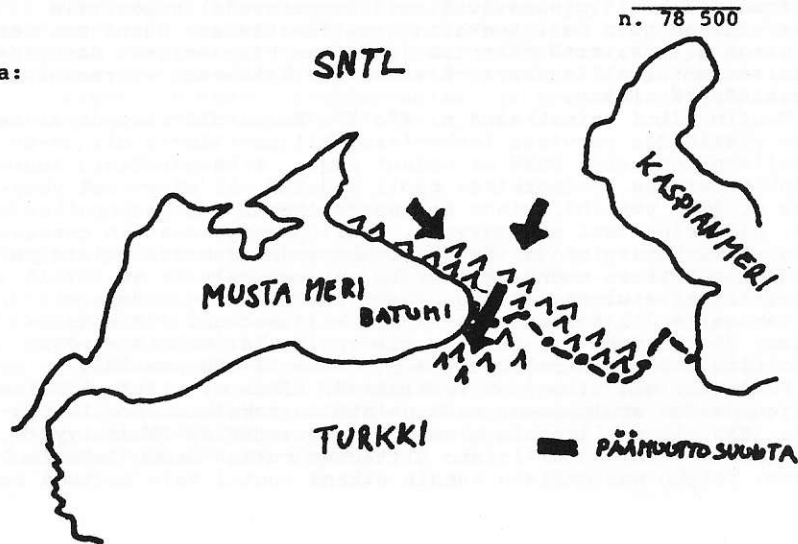
petolintua, siis "todella heikosti". Hätäisimmät ehtivät jo lähteä turistien mukana uimarannalle, ennenkuin muutto klo 12.30 alkoi. Syynä muuton yhtäkkiseen repeämiseen todennäköisesti oli jonkin paikallisen säähäiriön purkautuminen muualla vuoristossa. Muuttoa kesti vain n. neljä tuntia. Sinä aikana laskettiin ja arvioitiin n. 35 000 petoa, ja vilkkaimpana tuntina peräti 10 000 yksilöä. Jos yhden pomarinaparven katsoi tarkasti putkella, tiesi varmasti samalla missäavansa 2-3 kotkalajia. Kirjurin osa oli epätoivoinen, sillä huutoja määrästä sateli tiuhempaan kuin lokakuusen lintuaseman hippäislaskennassa. Muihin kuin petolintuihin ei uhrattu aikaa, mitä hyvin kuvaa se, että vain 14 ciconiaa, 4 mustahaikaraa ja 1 mustalibis tuli plokatuksi.

Retkellä koettujen elämysten määrää ja laatua on vaikeata jakaa ulkopuolisen kanssa. Ehdä kolmessa päivässä 22 petolintulajia ja 78 500 yksilöä merkitsee jokaiselle amatööriornitologille jonkinlaista uran huippukohtaa. Paluumatkalla junassa moni hoki samaa lausetta: "Sinne mennään vielä uudestaan, ja kahdeksi viikoksi."

Retken lajikohtaiset summat:

Buzzard	55 400	But but	9 800
Isopeto	10 200	Aquila sp.	125
Per api	843	Aqu cla/pom	480
Mil mig	256	Aqu pom	430
Gyp ful	1	Aqu rap	10
Cir gal	150	Aqu chr	1
Circus sp.	106	Hier pen	218
Cir aer	93	Pan hal	7
Cir cya	4	Falco sp.	106
Cir mac	7	Fal tin/nau	8
Cir pyg	2	Fal sub/ves	46
Acc gen	1	Fal nau	1
Acc nis/bre	69	Fal tin	4
Acc nis	39	Fal ves	63
Acc bre	4	Fal sub	66
		Fal che	1

Kartta:

TIEDONANTOJA

HAVAINTOJA PUNATULKUN (PYRRHULA PYRRHULA) PESÄLTÄ

Lennart Saari

Punatulku on kesäisin hyvin vaikeasti havaittava laji. Tästä syystä lajin pesimisestä Suomessa ei ole kovin runsaasti tietoja. Von HAARTMANIN (1969) keräämässä pesäkorttiaineistossa on tieto hautomisajasta ainoastaan yhdeltä pesältä. Pesäpoikasajasta on niinkään vain yksi havainto, joka sekään ei ole päivän tarkkuudella ilmoitettu. Näiden lisäksi on vielä havainto, josta ilmenee aika haudonnan aloittamisesta poikasten pesästä lähtöön. Koska tiedot punatulkuun pesinnästä maassamme ovat näinkin vähäiset, katson aiheelliseksi julkaista omat havaintoni punatulkuun pesältä.

Pesä löytyi Rymättylän Aaslalla 28.5.1979 (atlasruutu 669:22). Se sijaitsi pienessä kuudessa noin 2,2 metriä maan pinnan yläpuolella rungon pohjoispuolella. Pesä oli kuusen oksilla välittömästi rungon vieressä. Pesimäbiotooppi oli mustikkatyypin (MT) rinneistään alaosa, jossa valtapuina olivat männyt, mutta pesän välittömässä läheisyydessä rinteiden alapuolella männikkö vaihtui tiheään nuoreen kuusikkoon. Itse pesäpaikka oli muutaman nuoren kuusen muodostama tiheikkö mäntyjen joukossa. Aivan pesän vieressä oli polkujen risteys.

Löytöhetkellä pesässä oli kaksi munaa. Seuraavalla käynnilläni (30.5.) munamäärä oli neljä. Käydessäni pesällä 3.6. naaras hautoi kuutta muna. Kävin tarkastamassa tilanteen 8.6., mutta en katsonut aiheelliseksi pelottaa hautovaa naarasta pesästä. Mutta 10.6. klo 23.00. aioin tarkistaa pesän sisällön. Naaras luopui vastahakoisesti hautomistehtävästään; minun piti koskettaa hautovaa lintua ennenkuin se suvaitsi lähteä pesästä. Käynnilläni pesällä näin ainoastaan naaraan hautomassa. Pesästä lähtö oli sille aina hyvin vastenmielistä; kerran lintu lintu jäi pesäksille istumaan nojaten "romanttisesti" (?) käsivarttani vastaan! Vielä 12.6. klo 13.40. oli pesässä kuusi muna, mutta seuraavana päivänä klo 12.45. naaras lämmitti kolmea muna ja kolmea vastakuoriutunutta poikasta. Klo 17.50. pesässä oli edelleen kolme muna ja kolme poikasta. Pesässä oleva naaras avasi tällöin nokkansa uhkaavasti tunkeilijaa kohtaan. 14.6. klo 21.15. naaras lämmitti kuutta poikasta. Neljällä käynnillä 21.-25.6. emoja ei näkynyt pesällä, mutta vm. päivänä kuulin ääntelyä lähietäältä. Poikasia oli pesässä edelleen kuusi kappaletta. Käynnilläni 26.6. klo 18.25. näin pesän reunan yli kolme kurtuttavaa nokkaa. Välttääkseni turhaa häirintää ja poikasten liian varhaista pesästä lähtöä en kiivennyt pesälle. Pesälle tullessani molemmat emot olivat hyvin levottomia ja lensivät pesäpuun ympärillä kiihkeästi äänellen. Lento vaikutti lepattavalta, ja välillä linnut yrittivät laskeutua pesäkuusen oksille. Linnut aivan ilmeisesti reagoivat johonkin muuhun kuin minun tulooni pesän läheisyyteen. Seuraavan päivän havainnot antoivat aiheen epäillä, että jokin pesärosvo oli löytänyt punatulkkujen pesän juuri ennen saapumistani paikalle. Mitään pesärosvoa en itse nähnyt. Koska en varovaisuussyistä kiivennyt pesälle, jäi epäselväksi, oliko pesässä vain ne kolme poikasta, joiden nokat näkyivät pesän reunan yli vai oliko mahdollinen peto jo käynyt pesällä. Seuraavana päivänä, 27.6. klo 18.25. pesä oli tyhjä, mutta katsoessani maahan paljastui yllätys. Aivan pesän alapuolella oli kolme kuollutta poikasta, joiden päät olivat ikäänkuin kastuneet ja pään höyhenet olivat takkuiset. Muurahaisetkin olivat jo ennättäneet aloittaa punatulkuateriansa. Seuraava poikanen löytyi kuolleena maasta kahden metrin

päästä pesältä kuusien alta ikäänkuin pakkolaskun tehneenä. Poikasen höyhenpeite oli pitemmälle kehittynyt kuin edellisten, eikä poikasessa näkynyt ulkoisen väkivallan merkkejä. Vielä viideskin poikanen löytyi kuolleena maasta. Se oli selällään polun varressa noin 3,5 metrin päässä pesältä; poikasen siipeen oli ilmeisesti purtu, koska luu vaikutti olevan poikki, ja siipisulat sillä kohtaa siipeä olivat lähes irronneet. Poikasta oli mahdollisesti purtu myös päähän. Höyhenpeitteeltään tämä poikanen oli kehittyneempi kuin kolme ensiksi löydettyä. Kuudetta poikasta en löytänyt; se oli mahdollisesti selviytynyt hengissä. Emoja en myöskään nähnyt. Mahdollinen pesärosvo on hämään peitossa. Vihjeen rosvoista sain tosin noin 20 metrin päässä pesältä. Sieltä löytyi aivan tuore närhen (ilmeisesti siiven uloimpiin isopeitinhöyheniin kuuluva) höyhen.

Von HAARTMANin (1969) antamien tietojen mukaan voitiin pesästä päätellä seuraavat seikat. Ensimmäinen muna munittiin 27.5., viimeinen 1.6.; ensimmäinen poikanen kuoriutui 13.6., viimeinen 14.6. Poikaset lähtivät pesästä 27.6., mutta ilman häiriötä olisi pesästä lähtö voinut siirtyä myöhemmäksi. Täysi munaluku oli kuusi, joista kaikista kuoriutui poikanen. Pesästä selvisi maailmalle korkeintaan yksi poikanen. Hautomisaika oli 13vrk, samoin pesäpoikas aika 13vrk, mutta häiriöt saattoivat pesäpoikas aikaa lyhentää.

Aiemmin keväällä olin löytänyt läheltä (121 metriä kuvatusta pesästä itään) menneenvuotisen punatulkun pesän. Pesä sijaitsi pienessä katajassa metrin korkeudella pienen kuusen kupeessa hyväkasvuisessa MT-männikössä, jossa aluspuuston muodostivat pienet kuuset sekä muutamat pienet lehtipuut. Tässäkin tapauksessa pesä sijaitsi kuusirykelmän reunassa polun varrella. Pesästä löytyi poikasen lauranko.

Pesimäbiotooppi ja pesän sijainti olivat Aaslan pesissä punatulkulle tyypilliset (von HAARTMAN ym. 1963-72). Keskimäärin suomalaisessa täysilukuisessa punatulkun pesässä on 5.7 munaa, yleisimmin todettu munamäärä on kuusi (von HAARTMAN 1969). Englannissa sen sijaan pesyekoko on selvästi suomalaisista pienempi. Suurimmillaan keskimääräinen pesyekoko on toukokuussa, 4.8 munaa ja pienimmillään elokuussa, 3.8 munaa (NEWTON 1972).

Suomessa hautomisaika oli eräissä tapauksessa 14vrk, pesäpoikas aika kerran 13 tai 14vrk ja aika, joka kului haudonnan alkamisesta poikasten pesästä lähtöön kerran 26vrk. Vain naaraan on havaittu hautovan (von HAARTMAN 1969). NEWTONin (1972) mukaan hautominen kestää 12-14vrk ja mikäli poikas ei häiritä, ne viipyvät pesässään 15-17vrk. Aaslalla havaittu hautomisaika on normaali, mutta pesäpoikas aika on häiriöistä johtuen ehkä hieman liian lyhyt.

Kirjallisuus: Von HAARTMAN, L. 1969: The nesting habits of Finnish birds. - Comm. Biol. 32: 1-187.
Von HAARTMAN, L., HILDEN, O., LINKOLA, P., SUOMALAINEN, P. & TENOVUO, R. 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin. - Helsinki, 1092 ss.
NEWTON, I. 1972: Finches. - London, 288 ss.

KAKSI ERIKOISTA SEPELKYYHKYN PESINTÄÄ

Vesa Multala

30.5. 1979 tapasin sepelkyyhkyn pesivänä Turun kaupungin Nummen ja Kuralan kaupunginosien rajalla sijaitsevassa Paaskunnanmäen puistomännikössä. Männikkö oli kooltaan noin 10 ha. Pesä sijaitsi männyn latvassa n.15m:n korkeudella. Itse pesämänty kasvaa vain 15 metrin päässä kerrostalon seinästä. Pesäntekoaineina käytettiin ainakin kanervan varsia. Haudontaan osallistuivat molemmat emot. Pesä oli rakenteilla löytäessäni sen.

Munamäärää en pystynyt tarkastamaan. Viimeisen havainnon linnuista tein 25.6., jolloin toinen emoista ruokki ainakin yhtä poikasta pesän reunalta. Tämän jälkeen en käynyt paikalla. Linnut eivät näyttäneet häiriintyvän, vaikka ihmisiä liikuskeili parvekkeilla jopa pesän korkeudella. Soidinhuutoa kuulin vain kerran.

Sepelkyyhky pesii kaupunkien puistolintuna jo Etelä-Ruotsissa, mutta Suomessa se ei ole ainakaan tavallista (Pohjolan linnut värikuvin). Turun ydinkeskustasta on Paaskunnanmäelle noin kolmen kilometrin matka, ja metsikkö on ensimmäinen kaupungista tultaessa. Mäkeä ympäröi kolmelta taholta omakoti- ja kerrostaloasutus, pohjoispuolella on Auranjoen laakso sekä Halisten pellot, joilla linnut todennäköisesti kävivät ruokailemassa. Lähimmät metsiköt ovat noin kilometrin päässä.

2.6.1979 satuin sepelkyyhkyn pesälle Merimaskun Kaasavuoren etelärinteellä näreikössä. Pesä sijaitsi kuusen oksanhaarassa 2.5m:n korkeudella, ja siellä oli yksi lähes täysikasvuinen, ulosteiden tahrima poikanen. Seuraavana päivänä, 3.6. pesä oli tyhjä.

Sepelkyyhky munii lähes aina kaksi munaa, vuorokauden välein (PLV). Haudonta-aika on 17-20vrk (Retkeilijän Lintuopas). Pesäpoikas aika on 20-35vrk (PLV). Muninnan alkamisesta poikasten lähtöön kuluu aikaa 39-57vrk. Näin ollen on ko. pesässä muninta alkanut 7.-25.4. välisenä aikana. PLV mainitsee aikaisimmat Suomessa tunnetut pesyeet: Teiskossa 15.4.1949 (2munaa) ja 23.4.1950 (2munaa).

PLV = Pohjolan linnut värikuvin, ss. 526-529.

MUUTTAVIA PILKKASIIPIÄ ELOKUUSSA

Lennart Saari

Veneretkellä veljeni kanssa laivaväylällä Korppoon ja Norrskatan välillä 19.8.1967 havaitsin pilkkasiiven voimakasta muuttoa. Tunnin aikana (klo 19-20) lensi ylitsemme viisi parvea määrätietoisesti lounaaseen. Parvien koot olivat arviolta 50+50+50+30+30 yksilöä, yhteensä 210. Muuttoajankohta oli harvinainen. von HAARTMAN ym. 1963-72 (Pohjolan linnut värikuvin, s.100) mukaan koiraiden kesämuutto sulkasatopaijoille tapahtuu saaristossa kesäkuun lopulla ja heinäkuussa; syysmuutto alkaa syyskuun lopulla huipentua lokakuussa. Vielä marraskuussa muutto on yleistä. Korppoon havainto sijoittuu ilmoitetun kesämuutto- ja syysmuuttokauden väliin.

HARMAALOKIN PESÄ KALASÄÄSKEN PESÄSSÄ

Matti Valta

17.5. 1978 löysin Yläneen Lammenrahkalta kalasääsken pesästä harmaalokin pesän, jossa toinen emo hautoi. Pesä oli 6-7 metrin korkeudella männynssä ja kyseessä oli ns. kalasääsken keinopesä. 29.5. toinen emo hautoi edelleen. Myöhemmistä vaiheista ei ole tietoa.

PUUKIIPIJÄN PESÄ KOTTARAISPÖNTÖSSÄ

Ilkka Tittainen

7.6.1979 löysin Kemiön Mainiemen kylästä puukiipijän pesän n. 4 metrin korkeudelta suuriaukkoisesta kottaraispöntöstä, jossa aikaisemmin on pesinyt leppälintu. Pesässä oli poikaset. Pesäkorttiaineiston mukaan (n=84) vain kolme pesää on aikaisemmin tavattu pöntöstä. Puukiipijälle valmistettua pönttöä laji sen sijaan pesii helposti.

HUUHKAJAN SOIDINKÄYTTÄYTYMISESTÄ

Juhani Toukola

Huuhkaja aloittaa kumeat soidinpuhalluksensa usein jo ennen auringon laskua. Laskevan kevätauringon punatessa tienoota tehostaa Vanha Tupusukorva tunnelman täydelliseksi: tyyni kevätilta, mustarastaiden huihut, sykkähdyttävä tunne päivän pitenemisestä, lämmön kirvoittama havupuun puhdas tuoksu, riemu talven tappiosta, viimeisten säteitten leikki oksistojen pisaroilla ja huuhkajan verkkaiset puhallukset. Hetki seisahtuu, ajankulku menettää merkityksensä; ei tarvitse olla erityisempi esteetikko ymmärtääkseen mykkänä aistia kokonaisuutta ja tajuutakseen näiden hetkien arvon kohoavan korkealle yli elämän keskiverminuuttien nautittavuuden.

Useimmiten huuhkajan seurailu jää äänihavaintojen varaan. Siksi selostan seuraavassa, mitä pääsimme näkemään retkitoverini Pekka Kurjen kanssa huuhkajaparin soidinmenoista.

7.4.1980 ajoimme eräälle vanhalle huuhkajareviirille, jossa olemme käyneet pöllöä kuuntelemassa jo vuosikymmenen ajan. Alkuillasta oli vielä viisi lämpöastetta, lounainen puhalsi juuri sen verran, että suunnan sai selville, korkeuksissa mateli untuvapilvien letka. Lämpö laski noltille parissa tunnissa. Saavuimme paikalle hieman ennen kello seitsemää, vaikka auringonlasku oli vasta reilua puolta tuntia myöhemmin. Klo 19.15. näimme huuhkajan lentävän pitkän salmea. Lämpimän kellanruskea höyhenpuku sopi totisesti mainiosti yhteen vastarannan syvävihreän kuusikon kanssa - myötävalossa. Lintu jäi istumaan vastarannan rinteelle kelon latvaan ja huhui ensimmäiset huhuilunsa (15min. ennen auringonlaskua). Tarkkailimme lintua kiikarilla n. 200 m:n päästä. Huhuilu toistui n. 6 sekunnin välein. Valkoinen kurkkutäplä erottui hyvin, ja kiikarilla saattoi todeta, koska huuto oli odotettavissa kun linnun kurkku pullistui - ääni saavutti meidät sitten heti sen jälkeen. Välillä lintu nousi siivilleen ja lensi mäen laella kasvavan korkeimman männyn oksalle jatkamaan soidinta.

Klo 19.45. eli puoli tuntia soidinhuutojen alkamisesta saapui naaras paikalle ja jäi istumaan mäen rinteeseen puolivälille, n.50m koirasta alaspäin. Kohta se kuitenkin kohosi siivilleen ja laskeutui koiraan viereen mutta koiras kavahti siivilleen ja liiteli n. 100m:n päähän kelon latvaan, jossa se upeasti piirtyi vielä valoisaa taivasta vasten suurine korvatupsuineen. Kumeat puhalltelut jatkuivat ja niiden väli aika lyheni niin että kiivaimmillaan ne seurasivat toisiaan vain parin sekunnin välein. Naaras vastaili välillä koiralle käheästi naukumalla, mikä ääni muistutti suuren lokin ääntä, mutta oli vaimeampaa. Klo 20.07. lensi naaras jälleen koiraan luo, jolloin koiras kohosi ilmaan ja laskeutui naaraan selkään. Huhuilu vaihtui nyt tauottomaksi puputukseksi muistuttaen hieman suopöllön soidinpuputuksen rytmiä. Oli todella mieleenpainuvaa seurata huuhkajaparin parittelua korkean kelon latvassa vielä valoisaa kevättaivasta vasten. Näky olisi ollut ikuistamisen arvoinen koiraan mahtavien siipien kauhoessa ilmaa. Toimitus kesti nelisen sekuntia. Sen jälkeen koiras lensi korkean kuusen latvaan n. 150m:n päähän. Siellä se huhui vielä muutaman kerran. Klo 20.15. se lensi alas metsään aloittaakseen ilmeisesti saalistuksen. Naaras jäi istumaan paikalleen. Taivas oli yhä valoisa, mutta metsässä oli pimeys tullut sen verran sankemmaksi, että lehtopöllö kauempaan aloitti oman soidinpuhallunsa. Huuhkajanaaras istui samalla paikalla vielä klo 20.45., jolloin alkoi olla niin pimeää, ettei sitä enää kunnolla nähnyt.

Soidinääntely alkoi siis jo 15min. ennen auringonlaskua ja parittelukin tapahtui vielä valoisalla, joten pöllöretki kannattaa aloittaa ajoissa, jos mieltä seurata huuhkajan soidinta.

MIELENKIINTOISIA LINTUKOLONIOITA PYHÄRANNASSA KESÄLLÄ 1980

Pyhärannan kaksi mielenkiintoista lintukolonialajia kesällä 1980 olivat räyskä ja silkkiuikku.

Räyskiä ei aikaisemmin seudulla juurikaan ole näkynyt. Kesällä 1980 pesi Pyhärannan ulkosaaristossa Mustanklupin kalliosaarella ensimmäistä vuot- taan 45 räyskäparin yhdyskunta. Ilmeisesti yhdyskunta on alueelle josta- kin muuttanut ja olisikin mielenkiintoista tietää, mistä se tänne on siirtynyt.

Silkkiuikku puolestaan pesi eräessä Kauhianpään kylän merenlahdessa vä- hintään 55 parin yhdyskuntana noin viidentoista aarin kaislikossa. Silk- kiukkujen keskellä majoitui kyhmyjoutsenpari. Silkkiuikku on ollut alu- eella runsaslukuinen, mutta yhdyskunta on kehittynyt nykyisenlaiseksi ilmeisesti parin viimeisen vuoden aikana, sillä muutama vuosi sitten ei koloniaa vielä ollut.

Vesa Muurinen

LAUKKULIIKE MARJANEN

BRAHENKATU 14 KAUPPAPIHA

puh. 15162

LAUKUT EDULLISESTI

ERIKOISLIIKKEEN SUURESTA VALIKOIMASTA !

OSOITEMUISTIO

TTY:n HALLITUS

Puheenjohtaja	Juha Vuorinen Terhotie 17, Tku 72	p. 361238
Varapuheenjohtaja	Juhana Piha Kiinamylynkatu 5 A, Tku 50	13694
Sihteeri	Sinikka Jalonen Väliläntie 2, Tku 40	472555
Rahastonhoitaja	Arto Kalliola Pormestarinkatu 2 C 29, Tku 75	442325
Tiedotevastaava	Tapani Missonen Yo-kylä 23 A 3, Tku 51	371489
Jäsen	Päivi Jalava Linnunpääntie 4 A, Tku 84	355127
Jäsen	Antti Karlin Yo-kylä 6 B 3, Tku 51	375802
Jäsen	Juha Kääriä Nostoväenkatu 9 B 19, Tku 35	482618
Jäsen	Rauno Laine Rauhankatu 9 B 43, Tku 10	304562
Jäsen	Timo Vuorisalo Rätiälänkatu 18 as. 3, Tku 84	356436

JURMON ASEMANHOITAJA
tiedustelut, varaukset

Jouni Saario
Yo-kylä 78 A 11, Tku 51 375753

HAVAINTO- JA LEHTIARKISTO
arkistokortit, lehtien lainaus
vaihtopyynnöt

Juhana Piha
ks. hallitus

HAVAINTO-OIMIKUNTA
vuodenaikaiskatsaukset ym.

Heikki Karhu
Talikkokatu 6 A 2, Tku 54 371942

RARITEETTIHAVAINNOT
tiedustelut ja ilmoitukset

Olli Tenovuori
Jaanintie 34 D 78, Tku 54 374567

RENKAAT JA SIIPIMERKIT

Yliopiston Eläinmuseo,
Rengastustoitisto
P. Rautatiekatu 13
00100 Hki 10 90/4027276

TALVILINTULASKENTA

Yliopiston Eläinmuseo
ks. edellinen 484062

LOUKKAANTUNEET LINNUT
(ja muut eläimet)

KUOLLEET LINNUT
(ja muut eläimet)

Turun Yliopiston biologian
laitos, 20500 Tku 50 645775
Näytteen on oltava tuore ja siitä tulee
ilmetä löytöpaikka ja -aika sekä löytä-
jän nimi.